

SLA-925

A jász identitás

A jász identitás kulturális és térségi vonatkozásai a fiatalok körében

Tartalomjegyzék

I. BEVEZETÉS.....	3
I. 1. Problematika és kérdésfelvetés	4
II. FORRÁSOK, A KUTATÁS MÓDSZERTANA.....	7
III. FOGALMI KERETEK	9
III. 1. Az identitás	9
III. 1. 1. Az identitás kialakulása	11
III. 1. 2. Az identitás kialakítása.....	12
III. 2. A kulturális identitás.....	13
III. 3. A regionális identitás	15
IV. A JÁSZ IDENTITÁS.....	17
IV. 1. A jász identitás eredete.....	17
IV. 2. A jász identitás aktuális kérdései.....	21
IV. 3. A jász identitás megjelenési formái.....	24
IV. 3. 1. Jelképek.....	24
IV. 3. 2. Hagyományőrzés	25
IV. 3. 3. Civil szervezetek	28
V. KUTATÁSI TAPASZTALATOK A JÁSZSÁGI FIATALOK KÖRÉBEN.....	31
V. 1. A kutatás általános tapasztalatai	31
V. 2. A fiatalok jász identitása.....	32
V. 2. 1. A jász identitás kulturális vonatkozásai.....	33
V. 2. 2. A jász identitás térségi vonatkozásai	36
VI. KONKLÚZIÓ	37
VII. BIBLIOGRÁFIA.....	40
VII. 1. Felhasznált irodalom.....	40

<i>VII. 2. Felhasznált internetes források listája</i>	<i>41</i>
<i>VII. 3. Felhasznált egyéb dokumentumok</i>	<i>43</i>
VIII. FÜGGELÉK	44
<i>VIII. 1. Mellékletek jegyzéke</i>	<i>44</i>
<i>VIII. 2. Ábrák jegyzéke</i>	<i>48</i>
<i>VIII. 3. Képek jegyzéke</i>	<i>56</i>

I. Bevezetés

A 21. században nem lehet figyelmen kívül hagyni a globalizáció okozta gazdasági, politikai és kulturális változásokat, amelyek teljesen átszövik, és mind makro-, mind mikro szinten befolyásolják a társadalmi csoportok kapcsolatrendszerét. Az életünkre gyakorolt számtalan hatása közül a leggyakoribbak között emlegetjük a felgyorsult időt, a kitáguló tereket, és az egyre többféle alternatív kulturális lehetőséget. A hagyományos közösségek felbomlanak, a társadalom rétegződése átalakul, felerősödnek az egyéni érdekek, gyengül az állami szuverenitás, a regionális mozgalmak és a heterogén kulturális hatások befolyása erősödik. A kulturális sokféleség és a különböző identitású csoportok egymás mellett élése új, ellentmondásokkal terhelt kihívásokat generál.¹

Az elmúlt másfél-két évtizedben – valószínűsíthetően pont a globalizáció miatt – a társadalomban megfigyelhető a helyi sajátosságok eltűnésétől való félelem, melynek hatására gyarapodnak a helyi jellegzetességek megővése és bemutatására, esetleg terjesztésére irányuló törekvések, akciók, mintegy a globalizáció mellékhatásainak ellensúlyaként. Ehhez társulnak a különböző identitás és életstílus alapú mozgalmak, a civil és nonprofit szerveződések, valamint a vidéki turizmus felértékelődése is. Előbbiek az egyént, utóbbiak a helyi közösségeket ösztönzik a különleges, az egyedi felmutatására.

A jász identitás megerősödésének is egyik oka lehet a globalizáció ellensúlyaként létrejövő lokalizáció, melynek során a történelmi múlt, a szimbólumok és a hagyományok felelevenítése, értéként való elismerése és megőrzésükre való törekvés elérendő célokként jelennek meg nemcsak a kulturális intézmények, hanem az önkormányzatok, a civil szervezetek és a gazdasági szféra működésében is, ezáltal az egyének mindennapi életében is. A globalizációval megjelenő újfajta információs és kommunikációs formák, eszközök és terek mentén szocializálódott ifjúság rengeteg szimbólummal, többféle értékrendszerrel és szubkultúrával, valamint egyéni és kollektív identitással találkozik. Az egyén egyre tágabb szabad mozgásteret kap választások, döntések, tudatos identitásképzési műveletek kivitelezésére.² A mai, posztmateriális értékeket képviselő korosztály pedig szabadon válogat is ezek között aszerint, hogy melyikkel tud azonosulni, mi az, ami által az önmegvalósítás útján ki tud teljesedni.

¹ ÚJVÁRI Edit: A kulturális identitás kérdésköre és kutatásának lehetséges irányai. <http://mek.oszk.hu/08200/08200/08200.pdf> (2012.04.24.) p. 6.

² PATAKI Ferenc: Identitás – személyiség – társadalom. <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szocialpszichologia/ch10s06.html#id608248> (2012.04.27.)

I. 1. Problematika és kérdésfelvetés

Az általunk felvetett központi kérdés az, hogy a helyi közösségek aktív tagjai – akiknek a térség fejlesztése, ezzel együtt az ifjúság „megtartása” kiemelt célja – hogyan képesek az „újfajta” ifjúság felé a történelmi szimbólumokat és a hagyományok ápolásában megbúvó attitűdöket és identitásokat közvetíteni, hogy a fiatalság elfogadja, értékként élje meg a közösséghez való tartozást, sőt aktív részese legyen a helyi társadalomnak.

Témaválasztásunk azért esett a Jászságra, mivel a térségben élők kollektív identitása évszázadok óta hozzájárul a jászok érdekartikulációjához és érdekérvényesítéséhez, valamint alapként szolgál a közösség önszervező képességéhez és a civil életben való részvételéhez. Ez az identitás különösen erős legitimációs alapot teremthet számos kezdeményezés számára. A lakosság körében létjogosultságot és megfelelő társadalmi bázist biztosíthat a helyi kulturális programok számára, a társadalmi tőkefelhalmozás egyik fontos eszköze lehet, elősegítheti a kooperatív magatartás elsajátítását, valamint megadhatja a „valahová való tartozás érzését” a 21. század emberének. A közösség biztonságot nyújthat, tartalmat és célt adhat életüknek. Többek között a globalizáció és a multikulturalizmus hatására az egyén azonosságtudata megkérdőjeleződhet és szüksége van öndefinícióra, amely elsősorban a nemzethez, térséghez, közösséghez való tartozás lehet.

A jász identitás is – mint minden közösségen alapuló identitás – több szinten értelmeződhet, és többféle funkciót betölthet az emberek életében. A jász identitás meghatározása és a fogalom pontos használata feltétlenül tisztázásra szorul, mert komplexitása, valamint szituatív használata kontextusonként változhat. Az identitás jellege lehet egyéni és/vagy kollektív, térségi és/vagy kulturális, hagyományokra építő, vagy modernitáson alapuló. A felsorolás természetesen nem teljes, de igyekeztünk a dolgozatunk kérdésfelvetése szempontjából releváns jellemzőket felsorolni. A jövőben a térség gazdasági, politikai és kulturális súlyának megítélésében az imént említett identifikációs elemek döntő tényezővé válhatnak attól függően, hogy melyik kerül előtérbe, az identitás problematikájának vizsgálata ezért is nagyon aktuális. Ahhoz, hogy pontosabb rálátással rendelkezünk az identitást alakító tényezőkre, fontosnak tartjuk megismerni, hogy az identitás miként fejeződik ki az intézmények, csoportok és egyének mindennapi életében. Meg kell tudni, hogy jelenleg mennyire fontosak a múlt jelképei és öröksége a közösség és az egyén számára. Fontos feltérképezni, hogy milyen szerepe lehet

a jövőben a közösség és az egyén szintjén, mivel járul hozzá a civil szférához és hogyan mobilizálja az embereket.

Hipotézisünk szerint a jász identitás alapvetően a népcsoport kulturális örökségén és hagyományain alapszik. A kulturális vonulat azonban önmagában nem fedi le teljesen az identitás eredetét, a jász emberek a térséghez is kötődnek, azonosságtudatuk a régióhoz is kapcsolható. További feltevésünk szerint a fiatalság körében is tapasztalható az identitás jelenléte, azonban leginkább azoknál, akik születésük óta élnek a Jászságban, vagy gyermekkorukban költöztek a térségbe, így az identitás elsajátítása szocializációjuk részét képezte.

A dolgozat elsődleges célja tehát, hogy feltárja mennyire erős a jász identitás a térségben és mennyire képes kollektív identitásként funkcionálni, elsősorban a fiatalság körében. A megválaszolandó kérdés továbbá az, hogy a jász identitás (újra)felfedezése miként hat a kistérség jelenére és jövőjére, valamint az ott élők és elszármazottak hogyan élik meg az identitás létét, kötődnek-e hozzá, milyen szintű az identitás ápolására és fenntartására irányzott aktivitás, a térséghez és/vagy a kultúrához való kötődés.

A dolgozat szerkezetének váza, egyben a dolgozat logikája a következő: a második fejezetben bemutatjuk annak a kutatásnak a módszertanát, mellyel az identitás jelenlegi formáját kívánjuk feltérképezni. A kérdőíves felmérés során több mint száz jászsági fiatalot kérdeztünk meg a Jászsághoz fűződő viszonyáról.

A harmadik fejezet tisztázni hivatott az általunk használt fogalmi kereteket, melynek azért van nagyon fontos szerepe, mert a dolgozatban több olyan fogalmat is használunk, például az identitást, mely a szakirodalomban vitatott fogalomnak számít. A kulturális és regionális identitások országonként, népcsoportonként eltérőek lehetnek, sokrétű és komplex jelenségek, így azt is meg kell vizsgálni, hogy a jász identitásra milyen ismérvek bizonyulnak érvényesnek. A szakirodalom konszenzusára támaszkodva megkíséreljük tisztázni ezeket a fogalmakat.

A negyedik fejezetben mutatjuk be a jász identitást. Elsőként megvizsgáljuk a népcsoport történelmének az identitás szempontjából releváns szegmenseit. Az identitás a múltban gyökerezik, nem alakulhatott volna ki, ha a jászok nem a magyaroktól eltérő népcsoportként, a magyarokat követően kerültek volna az ország területére. Az identitás kialakulásában fontos jelentősége volt, hogy megkaptak bizonyos kiváltságokat, melyeket a későbbiekben elveszítettek. A jászok eredetének ismerete tehát indokolt az identitás mai

formájának megértéséhez. Az identitással kapcsolatos aktuális kérdések is ebben a fejezetben kerülnek bővebben kifejtésre, ok-okozati viszonyokat kerestünk azt illetően, hogy az elmúlt két-három évtizedben miért erősödött meg az identitás jelenléte. Jelenlegi megjelenési formáját három területen tartjuk számottevőnek: 1) a szimbólumok használata és újrateremtése, 2) a hagyományőrzés, 3) a civil szervezetek tevékenységeinek területén.

Az ötödik fejezetben elemezzük az általunk készített kutatás eredményeit. Bemutatjuk a felmérés általános eredményeit, a főként 18 és 30 év közötti fiatalok viszonyát a Jászsághoz, jász identitásukat. Három fő területen végeztünk adatgyűjtést: felmértük a jász identitás összetevőit a fiatalok életében, a jász kultúra ismeretét és elfogadottságát, valamint a fiatalok térségi kötődésének elemeit. A kutatás kérdései lefedik az általunk vizsgált területeket, miszerint az értékek és szokások hogyan mutatkoznak meg a fiatalok életében, mi a szerepe az identitásnak ebben, milyen a kapcsolat a civil szervezetek és a fiatalok között, milyen szerepet játszik az identitás a fiatalok lakóhelyválasztásában, és milyen szintű aktivitás mutatkozik az identitás fenntartására és ápolására.

II. Források, a kutatás módszertana

Kutatásunk során a jázsági fiatalok térséggel kapcsolatos jellemző magatartásának, a jász identitáshoz való viszonyának és az identitás megjelenési formáinak megismerését tűztük ki célul. Empirikusan is bizonyítható összefüggések feltárására törekedtünk, melyek segíthetik a jelenség alaposabb megismerését és megértését.

Elsőként az identitás, a Jázság, majd a nonprofit és civil szférával kapcsolatos hazai és nemzetközi szakirodalmat tanulmányoztuk át. A jászokkal foglalkozó szakirodalom főként történelmi és néprajzi témakörökben íródott, leginkább a jászok eredetével, kiváltságaival, a redemptio jogi körülményeivel és a jászok magyaroktól való eltérő életformájával, szokásaival foglalkozik. A jász identitás aktuális helyzetével, valamint a lakosság életében betöltött szerepével, megjelenési formáival részletesen egyik forrásunk sem foglalkozott, illetve már publikált statisztikai adatokat sem találtunk sok esetben, így például a 18 és 25 év közötti, a Jázságban élő ifjúság aktuális számáról sem. 1998-ban készült egy kérdőíves adatfelvétel³ a Jázságban érettségizett és továbbtanuló fiatalok körében, mely a térséggel kapcsolatos jellemző magatartásokat, a letelepedési és elvándorlási motívumaikat vizsgálta. A kutatás óta azonban már több mint tíz év telt el, az akkor górcső alá vett fiatalságot egy másik váltotta fel.

Mindezen okok arra ösztönöztek, hogy olyan felmérést készítsünk a jász fiatalokról, melyből kiderül, hogy az ő életükben megjelenik-e, fontos szerepet tölt-e be a Jázsághoz való tartozás, jelenleg mennyire erős a térséghez való kötődés, miben gyökerezik, és szolgálja-e a fiatalok aktivizálását, közösséggé való formálását, illetve mire számíthatunk a térség jövőjét illetően.

Annak érdekében, hogy kérdéseinkre és felvetéseinkre pontos és aktuális válaszokat kapjunk, kérdőíves adatfelvételt végeztünk a Jázság fiataljai körében. A kérdőív⁴ összeállításakor a kérdésekre előre megadtuk a válaszlehetőségeket (zárt kérdések), mert úgy gondoltuk, hogy a lekérdezés ezen formája növeli a kitöltési hajlandóságot, s így nagyobb minta állhat rendelkezésünkre. Az online kérdőív segítségével és az ún. „hólabdamódszerrel” dolgoztunk, azaz első körben a Jázság mind a 18 településén, több mint 160 18 és 30 év közötti fiataalt kértünk meg, hogy válaszoljon a kérdéseinkre, illetve küldje

³ „Fiatal értelmiségiek kötődése a Jázsághoz” címmel a MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézetek Szolnoki Társadalomkutató Csoportja által készített kérdőíves felmérés.

⁴ Lásd 1. sz. melléklet

tovább saját ismeretségi körében. Végül a 18 település közül 14-ből 117 fiatal töltötte ki a jász identitással kapcsolatos, 12 kérdésből álló űrlapot.

A kérdőív összeállításakor figyeltünk rá, hogy rövid kérdéseket tegyünk fel, melyek nem riasztják el az önkéntes válaszadókat, azonban célirányosan és egyértelműen választ is kapjunk a felmerült kérdésekre. A kérdések megfogalmazásakor törekedtünk az egyszerű, közérthető nyelvezetre. A válaszlehetőségeket úgy állítottuk össze, hogy a legkülönbözőbb attitűdök, válaszlehetőségek kifejeződésére is legyen lehetőség; ahol releváns volt, kiegészítettük a „nem tudom” és az „egyéb” kategóriákkal a felsorolást, hogy biztosítsuk a megkérdezettek egyéni válaszainak megjelenési lehetőségét is.

A kérdéseket három témakör alapján állítottuk össze. Egyrészt kérdeztünk a jász identitás vonatkozásában: *mennyire érzi fontosnak, hogy jász, és ez miben nyilvánul meg*. A következő kategória mentén a jászsággal kapcsolatos kulturális ismeretekre és attitűdökre irányoztuk a kérdéseket. Ezek alapján kíváncsiak voltunk, hogy *ismerik-e a jászok eredetét, a jászok tradicionális jelképeit*, valamint, hogy *részt szoktak-e venni a hagyományőrző tevékenységekben* és, ha igen, akkor melyek azok, ahol a fiatalság aktív és fontosnak tartja a részvételt. A harmadik terület, melyre igyekeztünk rávilágítani, az a térségi kötődés. *Fontosnak tartják-e megemlíteni*, esetlegesen hangsúlyozni, hangoztatni, hogy a Jászságban élnek, illetve azt, hogy a *Jászságból származnak*, valamint későbbi életük során *szeretnének-e ott maradni*, vagy a térségből csak ideiglenesen mentek el (pl. tanulás okán), de szeretnének a Jászságba visszatérni és ott élni.

A kérdéseket arra éleztük ki, hogy bizonyítható legyen a fiatalok identitástudata, másrészt, hogy kiderüljön, milyen jellegű ez az identitás és van-e aktivizáló és/vagy megtartó ereje napjainkban.

A kitöltött űrlapok beérkezését követően először megvizsgáltuk a gyakorisági eloszlásokat a nem, az életkor, a válaszadók lakhelyének vonatkozásában. Ezek után a fentebb kifejtett három kategóriát (öntudat, kulturális és térségi vonatkozások) vizsgáltuk egyesével a kapott eredmények viszonyában.

A felmérési eredmények általános tendenciáinak bemutatását követően az egyes változópaárok kombinációját vizsgáltuk meg, hogy hatékonyan rávilágítsunk az egyes összefüggésekre, melyekből következtetéseket tudunk levonni, ok-okozati viszonyokra tudunk rávilágítani.

III. Fogalmi keretek

III. 1. Az *identitás*

Az *identitás* egy gyakorta használt fogalom, melynek különböző vonatkozásokban különböző jelentése lehet, fogalmi meghatározása az elmúlt évtizedekben a társadalomtudományok egyik gyakran vizsgált és elemzett tárgyává vált. Meghatározásának nehézségét nagyban nehezíti, hogy nem egy statikus, hanem folyton változó jelenségről van szó, ami sosem tekinthető befejezettnek és nem is állandó.⁵ Hatással lehet az új generációk, a csoportba „újonnan érkezők” megjelenése, valamint más külső hatások is.

A latin eredetű *identitás* szó azonosságot, önazonosságot, öntudatot jelent.⁶ Egy bővebb meghatározás szerint az *identitás* valamely *személy* nyelvi, etnikai, kulturális hovatartozása, és/vagy valamely *csoport* maga által vállalt nyelvi, etnikai, kulturális jellegzetességeinek összessége.⁷

Az *identitástudat* egy rétegzett fogalom mind térben, mind időben – írja Gereben Ferenc. Szerinte a térbeliség vertikális szintjén az egyén elhelyezi magát a társadalmi erőterben, azaz tisztázza a társadalmi közösségekkel (család, szakmai csoportok, vallási és nemzeti közösségek stb.) kiépített kötődéseit. A Gereben által „térbeli identitásnak” nevezett jelenség horizontális szintje a fenti közösségekhez való viszony egymás iránti dimenzióit jelenti: a csoport-hovatartozás megélése, csoport-önkép, kulturális és vallási identitás. Az identitástudat időbeli dimenziójában helyet kapnak a múlttal kapcsolatos (egyéni, családi, lokális, nemzeti) tudati képek, a jelenről és a jövőről alkotott elképzelések (jövőkép).⁸

Gyáni Gábor *Identitás, emlékezés, lokalitás* című cikkében gyakran hivatkozik Erik H. Erikson fogalmi meghatározására: „az *identitás a személyes azonosság és folyamatosság szubjektív érzésének megléte, amely egy közös világkép azonosságában és folyamatosságában való hittel párosul.*”

⁵ JACOBS, Dirk – MAIER, Robert: European identity: construct, fact and fiction <http://users.belgacom.net/jacobs/europa.pdf> (2012.04.24.)

⁶ BAKOS Ferenc (szerk.): *Idegen szavak és kifejezések szótára* (Budapest Akadémiai Kiadó 1994) p. 332.

⁷ TOLCSVAI NAGY Gábor (szerk.): *Idegen szavak szótára* (Budapest Osiris Kiadó 2007) p. 457.

⁸ GEREBEN Ferenc: *Identitás, kultúra, kisebbség* (Budapest Osiris Kiadó, MTA Kisebbségkutató Műhely 1999) p. 58.

Gyáni Erikson értelmezését további elemekkel egészíti ki. A szubjektív állandóság ezek alapján a közösségben való állandóság állapota, mely ún. szupra-individuális, *kollektív azonosságtudat*. Ilyen lehet például a nemzeti, a nemi, a faji stb. identitás.⁹ Véleményünk szerint ilyen kollektív azonosságtudatról beszélhetünk a jász identitás esetében is, ezt a Gyáni-féle megközelítést tartjuk leginkább illeszthetőnek a Jászságban fellelhető csoportos öntudatra, melynek vizsgálatát tekintjük jelen dolgozat elsődleges céljának.

A kollektív identitás a társadalmi hovatartozás tudata, mely a közös tudásban és megemlékezésben gyökerezik. A kollektív identitás létrehozható a hagyományokkal, a történelemmel, a kulturális és kommunikatív emlékezés révén attól függően, hogy spontán vagy mesterséges ez a megemlékezés. Ezt nevezzük *kollektív emlékezésnek*, melynek egyik legfőbb célja az identitás megteremtése és fenntartása azáltal, hogy az emlékezet kulturális tudássá és gyakorlattá válik, ami pedig identitást teremt. A kollektív emlékezés során a lokális történelem történelmet szerkeszt a lakosoknak, archiválja a múlt dokumentumait, szerepeket és alkalmakat állandósít a múltból való beszédnek. A hangsúly tehát átkerül a múltból való emlékezésre és az arra történő hivatkozásra. A lokális szinten hangsúlyos események (pl. a megtelepedés ténye, a település nevének első említése, egy kivételes jogi és/vagy egyéb státusz elnyerése, privilégiumok, stb.) a kollektív emlékezésre teremtenek alkalmat.¹⁰ A közösség emlékezete és identitása pedig elválaszthatatlan egymástól, mert a csoport saját történelmére emlékezve bizonyosodhat meg saját identitása felől.¹¹

Gyániéhoz hasonló fogalmi meghatározással él Assmann is:

„kollektív identitáson azt a képet értjük, amelyet egy csoport önmagáról fest, s amellyel a tagok azonosulnak. A kollektív identitás azonosulás kérdése a részt vevő egyének részéről: 'önmagában' nem létezik, hanem mindig csak annyiban, amennyiben egyesek hitet tesznek mellette. Ereje attól függ, mennyire él elevenen a csoporttagok tudatában, mennyire képes motiválni a gondolkodásukat és a cselekvésüket. A magától értődő hovatartozás inkább az egyén tudatküszöbe alatt, cselekvésirányító önelképzelésén kívül keresendő. Csak tudatosítás vagy tudatosulás eredményezheti a hovatartozás mi-azonossággá fokozódását. A kollektív identitás nem más, mint *tudatosult társadalmi hovatartozás*. Kollektív identitás teremtésére csak akkor kerül sor, ha a közös vonás tudatossá válik, és az is marad.”¹²

⁹ GYÁNI Gábor: Identitás, emlékezés, lokalitás 2000. http://www.ketezer.hu/menu4/2008_06/gyani.html (2011.11.20.)

¹⁰ Lásd GYÁNI 2008

¹¹ ASSMANN, Jan: A kulturális emlékezet (Budapest: Atlantisz Könyvkiadó 1999) p. 47-53.

¹² Lásd ASSMANN 1999 p. 131-134.

A dolgozatban eltekintünk az egyéni és a személyes identitás értelmezésétől, csak a kollektív identitásokkal foglalkozunk, ugyanis az egyéni identitás inkább szituációfüggő, sokkal inkább választható, más szóval az egyén saját magát (és mások is őt) az adott helyzettől függően azonosítja. A jász identitásra véleményünk szerint nem érvényes a szituatív jelleg. A kollektív identitások sokkal inkább nevezhetők mindent áthatónak, tartósabbnak, és tükröződik bennük az önmeghatározás globalitása, valamint jobban ellenállnak a változásoknak is. Különösen igaz ez a vallási és etnikai, illetve napjainkban a nemzeti identitásokra.¹³

III. 1. 1. AZ IDENTITÁS KIALAKULÁSA

A közösség egyéneinek identitása részben *vele született*, részben a szocializációs folyamat során sajátítandó el. Jan Assmann értelmezésében „az identitás a tudat ügye, vagyis egy önmagunkról kialakult tudatlan kép tudatosulása.”¹⁴ A „tudatlan kép” kifejezés találóan kifejezi az identitás kialakulásának ösztönös jellegét.

Az elsődleges *szocializáció* során „az egyén ismereteket, attitűdöket és értékeket sajátít el az adott társadalom kultúráját alkotó ismeretekből, attitűdökből és értékekből.”¹⁵ Jelentős szerepük van a már gyermekkorban megismert és átélt magatartásformáknak, melyek létrehozzák a közösség tagjainak kötődését azokhoz az értékekhez, amelyek az identitás alapjául szolgálnak.¹⁶

A kollektív identitás meglétének egyik első eleme a *csoporthoz való tartozás* felismerése, majd ezek után alakul ki az identifikáció a *szimbólumok* köré, azaz az egyén „kollektív tudatra ébred”. A kollektív identitás kialakulásában fontos szerepet játszanak a *közös mítoszok, történetek* is. Ez az általában idealizált közös múlt igazolja az etnikumot, a vallási közösséget, nemzetet, kultúrát, civilizációt.¹⁷

¹³ SMITH, Anthony D.: National identity and the idea of European unity. http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic162929.files/F_Eurosceptism/Smith (2012.04.14.) p. 59.

¹⁴ Lásd ASSMANN 1999 p. 129.

¹⁵ PERCHERON, Annick: „Az egyén politikai formálódása” In: Szabó Ildikó – Csákó Mihály (szerk.): *A politikai szocializáció. Válogatás a francia nyelvterület szakirodalmából* (Budapest Új Mandátum Könyvkiadó 1999) p. 18.

¹⁶ Lásd PERCHERON 1999 p. 35.

¹⁷ DÁVID Ágota: Európai kulturális identitás http://epa.oszk.hu/00000/00026/00017/pdf/2002_309_david.pdf (2012.01.20.) p. 99.

III. 1. 2. AZ IDENTITÁS KIALAKÍTÁSA

A premodern társadalmakban az identitás többnyire adott volt. Ezzel szemben a modern társadalmakban az identitás bizonyos szempontokból létrehozott és sokszor választható. Természetesen az egyén a modern társadalomban is beleszületik egy tőle független társadalmi viszonyrendszerbe és ez az elsődleges szocializáció során kialakuló identifikáció erőteljesebben épül be tudatába, mint a későbbiek.¹⁸ A másodlagos szocializáció során kialakuló, gyakran *többszörös (multiple) identitást* eredményező identitások fontossága a szituáció függvényében változik, nem statikus hierarchia alapján követik egymást, hanem az egyén élete során változtatja kötődéseit, sőt azok fontossági sorrendjét is. Normál esetben ezek az identitások békésen megférnek egymás mellett, de előfordulhat az is, hogy összeütközésbe kerülnek egymással, ami az egyén számára feszültséget okoz.¹⁹

Az identitást általában valaki *máshoz viszonyítva* határozzuk meg. Ahogy Assmann is írja, az identitás további identitásokat feltételez.²⁰ Egy-egy közösség identitásának kialakulásában nagyon fontos szerepet tölt be az adott közösség *külső megítélése* is, az, hogy más közösségek mit tartanak róluk, milyennek látják őket, milyen tulajdonságokat rendelnek hozzájuk.²¹ Azzal, hogy az identitást valaki mással szemben határozzák meg a közösségek, azzal párhuzamosan saját kultúrájukat magasabb rendűnek, rendkívülinek tartják, amely fölötté áll az összes többinek. Ez az *ún. negatív identitásképzés* azonban hosszú távon „gyenge identitást” eredményez. Az identitásnak csak a pozitív, a saját hagyományokra, helyi jellegzetességekre, a kultúra tudatos megóvására épülő változata lehet tartós²² és vezethet olyan eredményre, mely a társadalom hasznára válik.

¹⁸ ROSTOVÁNYI Zsolt: „Európaiság, európai identitás és az európai integráció” In: *Az Európai Unió évkönyve 1999-2000* (Budapest, Osiris - DHV Magyarország, 2000) p. 438.

¹⁹ Lásd SMITH 1992 p. 59.

²⁰ Lásd ASSMANN 1999 134.

²¹ Lásd ROSTOVÁNYI 2000 p. 459.

²² Lásd DÁVID 2002 p. 99.

III. 2. A kulturális identitás

Az identitások vonatkozásában a kultúra alapvető tényező – írja Újvári Edit. A kultúra értékkategóriákat, ezáltal identitásmintákat közvetít, amelyekkel azonosulhatunk, vagy éppen ellenükben új értékeket határozhatunk meg.²³ Ezek az identitásminták erősítik meg a közösség tagjainak összetartozás-tudatát bizonyos jelképek, jelképes értékű cselekedetek, tárgyak segítségével, ezek alapján alkot a közösség egy csoportot.²⁴

„A kulturális identitás a közösség – és benne az egyén – azonosságtudatát alakító értékek, normák, viselkedésminták, tudás- és hagyományrendszerek összessége.”²⁵ Assmann szerint a kulturális identitás „tudatos részvétel valamilyen kultúrában, tehát egy adott kultúra megvallása.”²⁶ A kulturális identitást az ember tehát „nem egyszerűen kapja; azt *kollektíven konstruálják meg* számára a tapasztalatok, az emlékezet, a tradíció (ami szintén lehet konstruált) és kulturális, politikai és társadalmi gyakorlatok/eljárások és kifejezésformák rendkívüli sokfélesége alapján.”²⁷

Anthony D. Smith, aki az identitások közül elsősorban a nemzeti identitásokkal foglalkozik, a *kollektív kulturális identitás*nak három fő alkotóelemét határozza meg: a *közös folytonosságot* az adott népesség egymást követő generációi között, a *közös emlékeket* a közös történelmi eseményekre és személyiségekről, valamint ebből a kettőből származtatja a harmadikat: az egység és a kultúra *közös sorsába vetett hitet*. Az egyén szempontjából szemlélve nem létezhet kulturális identitás a közös emlékek, a közös történelem és a folytonosság érzése nélkül. A közös múlt értelmezése a kulturális közösség generációi által meghatározó eleme a kulturális identitás fogalmának.²⁸

A kulturális identitás összetevőiből, a közös hagyományok és természeti adottságok alapján született „sokszínű kultúra együttes értékei pedig megteremthetik annak a széles körű együttműködésnek az alapjait, amiben nemcsak nyelvi kultúránk és etnikai kulturális létünk, hanem ezen belül saját sokféleségünk, régióink kultúrájának sokszínűsége is

²³ Lásd: ÚJVÁRI p. 4.

²⁴ HOPPÁL Mihály: Magyar nemzeti jelképek és kulturális identitás http://www.deol.hu/disputa/2006/Disputa_06-07.pdf (2012.04.21.) p. 103.

²⁵ Lásd ÚJVÁRI p. 4.

²⁶ Lásd ASSMANN 1999 p. 133.

²⁷ SAID, Edward: Európai kulturális identitás. <http://epa.oszk.hu/00000/00012/00037/said.htm> (2012.04.14.)

²⁸ Lásd SMITH 1992 p. 58.

megőrizhető.”²⁹ A saját kultúrához tartozás tudata azonban nem tetszőlegesen változtatható, érdekszerűen alakítható konstrukció. Ahogyan az identitásra általában is igaz, a kulturális identitásra kiváltképpen az, hogy „kezdeti szocializáció során, a nevelési folyamatokban és a társadalmi környezetben létrejövő személyiségben hosszú ideig érzelmi vonatkozásaiban van jelen, (...) [de] tovább mélyülhet, szellemi állásfoglalássá, a személyiség érzelmi világának és értéktudatának meghatározó jegyév, sajátos én-tudattá érhet.”³⁰

A kapitalizmus és bürokrácia modern érájában mind számukban, mind arányukban növekedtek a lehetséges *kulturális identitások*. Smith szerint a nem és a kor tartósnak bizonyulnak, az osztály és vallási hovatartozás folyamatosan befolyással bír, de napjainkban a szakmai, polgári és etnikai kötődések is megszorodtak, egyre nagyobb tömegeket mozgósítva a világon.³¹ Európában az esetek többségében a nemzeti-, nemzetiségi-, etnikai identitások újjászületése hiába mozgósítanak több embert, a posztmodern identitások képlékenyebbek és széttöredezetebbek.³²

„A személyes kulturális identitás, a közös kultúra átéléséből fakadó egyéni felelősségtudat és a közösség jövője iránti erkölcsi elkötelezettség a regionális kultúrák hagyománya.”³³ A kulturális identitás ezen a ponton kapcsolható össze a térségi kötődéssel, ugyanis „a kulturális identitás sajátosságai a személyes környezet iránti igény, egy adott helyhez tartozás vágya, a közösséghez is kapcsolódó identitástudat és értéktudat, az értékek érvényességébe vetett hit és a kultúra ebből származó fenntartó ereje”³⁴ – ahogyan Vámosy fogalmaz nagyon találóan.

²⁹ VÁMOSSY Ferenc: Kultúra, építészeti kultúra, identitás. http://www.deol.hu/disputa/2006/Disputa_06-07.pdf (2012.04.21.) p. 56.

³⁰ Lásd VÁMOSSY 2006 p. 57.

³¹ Lásd SMITH 1992 p. 58.

³² Lásd ROSTOVÁNYI 2000 p. 462.

³³ Lásd VÁMOSSY 2006 p. 56.

³⁴ Lásd VÁMOSSY 2006 p. 56.

III. 3. A regionális identitás

„Önmeghatározásunk – mely mindannyiunk egyik alapvető szociológiai szüksége – fontos eleme, hogy területileg-térségileg hová tartozunk”³⁵ – írja Nárai Márta, mely alátámasztja azon véleményünket, hogy az identitás vizsgálatakor fontos megvizsgálni azt a teret, ahol a közösség kollektív identitással rendelkezik, hiszen a különböző földrajzi szintekhez való tartozás érzése országonként, népcsoportonként változó, attól függetlenül, hogy a nemzetközi szakirodalom egységesen *regionális identitás*nak nevezi a térségekhez kötődő identitást.³⁶

A területi hovatarozás alapján elkülöníthető identitásokat kettéválaszthatjuk. Egyik csoportba tartoznak a *lokális, regionális, nemzeti identitások*, melyek a közös etnikai, nyelvi, kulturális háttéren alapulnak és kialakulásukat alapvetően spontánnak nevezhetjük, hiszen nagy szerepe van benne a közös történelemnek. Jelentőségük és az irántuk érzett elköteleződés országonként, népcsoportonként eltérő.³⁷ A másik oldalon áll az ún. *globális identitás*, mely a modern kor terméke, kialakulása motorjának az információs, kommunikációs rendszerek tökéletesedése, világméretűvé válása tekinthető. Jellemző rá a világszerte egyre inkább elterjedő egységes gondolkodás és viselkedésmód, a fogyasztói kultúra, a legújabb trendekhez való igazodás. Ez az identitás inkább egy felülről irányított (top down) jelenség.³⁸

Wolfgang Knapp szerint a regionális identitás magába foglalja a régiók olyan jelenségeit, mint a régiót alakító lakók *területi közössége*re vonatkozó elképzelései, a *régió imázsa* és az *elvárások, kilátások* különböző alakjai.³⁹ Ezek alapján a regionális identitásról is elmondhatjuk, hogy „fikció, metafora, hiszen tagjának lenni szimbolikus valóság”.⁴⁰

Knapp különbséget tesz a „régió identitása” és a „lakók regionális identitása” között. Utóbbi alkategóriájaként említi a „regionális csoporttal vagy közösséggel való identifikációt”, melyet még tovább tipizál: lehet „valós” vagy „képzelt”. Az előbbi a tényleges („face-to-face”), az egyének régióval összefüggő kapcsolataira utal, mint például

³⁵ NÁRAI Márta: Gondolatok a regionális identitásról. Identításelemek a Nyugat-Dunántúli régióban. <http://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/1280/2556> (2012.01.03.) p. 137.

³⁶ Lásd NÁRAI 2009 p. 138.

³⁷ Lásd DÁVID 2002 p. 100.

³⁸ Lásd DÁVID 2002 p. 101.

³⁹ KNAPP, Wolfgang: Regional identity – A conceptual framework <http://www.saulproject.net/downloads/A%20Sense%20of%20Place/Rhein%20Ruhr%20symposium/W%20Knapp.pdf> (2012.04.27.) p. 2.

⁴⁰ Lásd ASSMANN 1999 p. 132.

a regionális egyesületekben való tagság. Az „elképzelt identifikáció” alatt azt az azonosulást érti, melyben az egyén intézményesített gyakorlatok által osztozik a régió és a társadalom azonosságtudatában; ilyen lehet például a regionális újságok, vagy politika színtere.⁴¹

Az előbbieket alapján tehát annyi bizonyos, hogy a regionális identitás egyszerre tudatos és emocionális azonosulás, valamint „a szocializációs folyamat eredményeként létrejövő kötődés egy területhez, az ott élő emberekhez”.⁴² Ezt a jelenséget erősíti az Európai Unió politikája is, mely szerint minden térségi identitás érték.

A regionális identitás jeles kutatója, Detlef Ipsen szerint az „egy térséghez való tartozás érzésének” egyszerre feltétele a régió lehatárolása (Kontur) valamilyen sajátosság, egyediség alapján, a koherencia (Kohärenz), tehát az összetartozás és a komplexitás (Komplexität), sokszínűség.⁴³ Beigazolódni látszik Assmann azon véleménye, miszerint „az identitás egyszerre jelent egységet és egyediséget.”⁴⁴

A regionális identitás szintjeit Nárai Márta fogalmazza meg, három szintet különít el aszerint, hogy mi az egyén viszonya a térséghez. Az első szint a *kognitív* szint, amikor az ott élők tudatában a régió mint önálló, egyedi területi egység jelenik meg. A következő az *affektív*, érzelmi szint, ahol a régió a személyes identitás szempontja, azaz az egyén énképének integráns részévé válik a területi hovatartozás érzése. A *konatív* szinten a régió mint a szociális identitás szempontja jelenik meg, a csoport azonosságtudata, a „mi-tudat” jelenik meg benne.⁴⁵

Nárai a regionális identitást dimenzióként is elkülöníti, mellyel a regionális identitás összetevőit határozza meg egyúttal. Véleménye szerint egy régió akkor lesz saját identitása, ha más régióktól eltér *stratégiai tervét* (stratégiai identitás), *kulturális vagyonát* (kulturális identitás) és *funkcionális tevékenységeit* (funkcionális identitás) illetően. A stratégia egy közös, dokumentált jövőképet jelenít meg, a kulturális dimenziót a közös öntudat és a szimbólumok testesítik meg, melyek kifejezik a régió egységét. A funkcionális dimenzió a közös gazdasági-társadalmi együttműködések és kapcsolatokat jelenti.⁴⁶

⁴¹ Lásd KNAPP p. 5.

⁴² Lásd NÁRAI 2009 p. 138.

⁴³ IPSEN, Detlef: „Regionale Identität” In: LINDNER, Rolf (Hg.): *Die Wiederkehr des Regionalen. Über neue Formen kultureller Identität.* (Frankfurt/Main Campus Verlag 1994) p. 236.

⁴⁴ Lásd ASSMANN 1999 p. 150.

⁴⁵ Lásd NÁRAI 2009 p. 139.

⁴⁶ Lásd NÁRAI 2009 p. 139.

IV. A jász identitás

IV. 1. A jász identitás eredete

„A történelem az identitás nélkülözhetetlen eleme. A múlt igazolja a nemzeteket, etnikumokat, kultúrákat és civilizációkat.” – írja Rostoványi Zsolt.⁴⁷ Jan Assmann le is szögezi: „egységük és páratlanságuk tudatát csoportok jellemzően múltbéli eseményekre alapozzák. A társadalmaknak elsősorban az önmeghatározás végett van szükségük a múltra.”⁴⁸ A jász identitás feltérképezésében és megértésében tehát múltjának megismerése kihagyhatatlan lépés. Ahhoz, hogy megismerjük az identitás eredetét, ismernünk kell a népcsoport eredetét. Ezt a fejezetet ennek tanulmányozására szánjuk, koncentrálna az identitás kialakulásában, átörökítésében releváns eseményekre, kulturális jegyekre.

A jászok magyarországi letelepedése a 13-14. században történt,⁴⁹ napjainkra teljesen asszimilálódtak, magukat magyarnak tartják, sajátos mégis, hogy jász mivoltukat erősen hangoztatják.⁵⁰ Iráni eredetű nyelvüket a 15-16. századig használták, megőrizve ezzel is zártságukat más népekkel szemben, amíg római katolikus hitre át nem tértek.⁵¹ 1323-ban elnyert, majd a „redemptio” által 1745-ben visszaszerzett privilégiumok erősítették a jászok függetlenségét, önállóságát, területi egységét, kultúrájuk zártságát és egységét,⁵² valamint a jászokat a többi lakos fölé emelték.⁵³ Identitásuk kialakulásának, fennmaradásának többféle oka véleményünk szerint kétségtelenül a fent említett történelmi okokban keresendő.

A jászok már a 14. században is határozott öntudattal, nép- és nemzetségtudattal rendelkeztek, politikai és gazdasági szerepük folyamatosan nőtt, valamint arculatuk egyre inkább karakterizálódott.⁵⁴ A 15-16. században felvették a római katolikus vallást, mely a magyarokkal való asszimilálódást nagyban segítette.⁵⁵ „A jászok sok tekintetben beolvadtak a magyarságba. eltűnt korábbi éles különállásuk, de öntudatuk nem szűnt meg,

⁴⁷ Lásd ROSTOVÁNYI 2000 p. 443.

⁴⁸ Lásd ASSMANN 1999 p. 131.

⁴⁹ SZABÓ László: *Jászság* (Gondolat 1982) p. 11.

⁵⁰ „Mi jászok vagyunk, de magyarok. A magyarok közül a jászok a legkülönbek.” Lásd SZABÓ (49. l.j.) p. 9.

⁵¹ Lásd SZABÓ 1982 p. 14.

⁵² Lásd SZABÓ 1982 p. 22-23.

⁵³ Lásd SZABÓ 1982 p. 25.

⁵⁴ SZABÓ László: „A jászok hazánkban” In: SZOMBATHY Viktor – LÁSZLÓ Gyula (szerk.): *Magyarrá lett keleti népek* (Panoráma 1988) p. 184.

⁵⁵ Lásd SZABÓ 1988 p. 191.

csupán átalakult... Bejövetelükkor még a *jász etnikai tudat* jellemezte e népet. Származásuk, nyelvük és kultúrájuk alapján különítették el nemzetségüket a kunokétól. Az 1323-as kiváltságok elnyerése után már (...) a megszerzett feudális privilégiumra [hivatkoztak], amely megmentette őket a jobbággyá válástól, félig nemesi státust biztosított nekik, s önálló közigazgatást.”⁵⁶

A 16. században fejeződött be nyelvi váltásuk, korábbi gazdasági és kulturális különállásuk teljesen megszűnt és a magyarsággal való összeolvadásuk gyengítette a „mindenkori megtartó erőt jelentő öntudatukat.” Változott az identitás alapja: *közjogi tudatról* beszélhetünk, „már nem különálló, más származású népnek, hanem kiváltságos társadalmi rétegnek tekintik magukat.”⁵⁷

A 18. századi „eladatás”, a jobbágyi állapot elleni harc és a redemptio újabb változást hozott a jászok tudatában, valamint a kiváltságokért folytatott közös küzdelem és a megszerzett kiváltságok összekapcsolták a jászokat egymással és a kunokkal. A gazdasági előnyökkel járó önállóság elvesztése volt a helyi társadalom összefogásának első színtere. Létrejött az ún. Hármaskör, egy új Jászkunország nevű közigazgatási egység a jász Berény központtal, megszületett az ún. *jászkun* testvériség eszméje, megerősödtek a települési és a kerületi önkormányzatok. Az összefogás eszmei háttérét a saját történelem felelevenítése, megfogalmazása, ennek belső visszacsatolása és a külvilág felé történő demonstrálása adta: a kulturális elemeket szimbólumokként használták és fontosnak tartották eredetük, származásuk, történelmük számontartását.⁵⁸

A redemptiótól a jobbágyfelszabadításig eltelt békés évszázad során a régi hagyományok alapján formálódott a Jászság önálló kulturális területté. A Jászságot a néprajz ma „*önálló etnikai csoportnak tekinti, amely sajátos öntudattal, jellegzetes kulturális jegyekkel különíthető el környezetétől.*”⁵⁹ A jászsági kultúra jellegzetesen integrált társadalmi és gazdasági kultúrává vált, amelyet magasrendű erkölcsiség és szigorú rend fog egybe. A jászok kultúrájára inkább a paraszti jelleg, a társas élet, a családi hagyományok jellemzőek, mint a művészetiség.⁶⁰

⁵⁶ Lásd SZABÓ 1988 p. 193-195.

⁵⁷ Lásd SZABÓ 1988 p. 197.

⁵⁸ ÖRSI Julianna: „Múlt és születő hagyományok a Jászkunországon” In: *Kulcsemberek=Key figures (2002)* (Túrkeve Túrkevei Kulturális Egyesület 2002) p. 267.

⁵⁹ Lásd SZABÓ 1988 p. 204.

⁶⁰ Lásd SZABÓ 1988 p. 210.

A 19. század folyamán a fent említett területi egység megszűnt, létrejött Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, megszüntetve a *Jászságot* mint közigazgatási egységet. A Jászság csupán egy alegységet jelent azóta, bár a századforduló táján minden település felvette, illetve megtartotta a „jász” előtagot, részt vállalva ezzel is a jász öntudat makacs továbbélésében.⁶¹

A 19-20. századra a Jászság népe sajátos, a környező településektől eltérő gazdasági befolyásra és hatalomra tett szert, mely az ún. *jász expanzió*ban került kifejezésre. Külsőleg gazdasági terjeszkedést jelentett: benépesítették a környező üres pusztákat, elvették a szomszédos településektől a gazdasági kibontakozás lehetőségét, a távolabbi településeket állataikkal és ipari termékeikkel árasztották el, valamint a munkalehetőségeket is elragadták az idénymunkák alkalmával. A jász expanzió ugyan a jászok gazdasági módszerain nyugodott, belső mozgatóereje azonban családszerkezeti, öröklésjogi és magatartásbeli tényezők voltak. Az ún. különélő nagycsalád, melyben a jászok éltek tökéletes üzemszervezési, munkaszervezeti és vagyoni egységet biztosított, mely meghatározta a nemek és a korok munkamegosztását, a család munkaerejének minél gazdaságosabb kihasználását.⁶² A Jászságot sajátosan jellemzi a jász expanzió, mely „egy olyan komplex kulturális megnyilvánulás, melyben számtalan kulturális jelenség összegződik, s amelyben sajátosan kapcsolódnak össze a kultúra különböző területei.”⁶³

A szellemi kultúra hasonlóan komplex összefoglalását az ún. jász magatartás adja, melyből két kulturális jelenséget emelünk ki: a jász öntudatot és az aulikus magatartást, mivel ezek a mai napig léteznek.

A *jász öntudat*nak több összetevője van. A leglényegesebb a jász eredet, a jász *etnikai tudat*, mely valóságos alapokon nyugszik, de továbbélését a hajdani kiváltságok, a szabadság és a régi gazdagság emléke élteti. A jász eredetnek vannak a kultúrában valóságos maradványai (pl. a jász név), de ezek öntudatlanul élnek tovább, hiszen nincs semmiféle gyakorlati céljuk. A jász öntudat másik fontos összetevője a *polgári tudat*, mely a munkával szerzett vagyonnak biztosított értékmentő szerepet. Ez a Jászságban sajátosan keveredik az ún. *redemptus tudattal*. Mindkettő önmaguk becsülését hangsúlyozza, a munka, a vagyon és a nagy gazdasági tett élteti mindkettőt. Ez a két tudat olyan magatartást, gesztusokat alakított ki a környezettel szemben, amely élesen elválasztotta a

⁶¹ Lásd SZABÓ 1988 p. 204.

⁶² SZABÓ László: „A jász etnikum sajátosságai” In: HORTINÉ dr. Bathó Edit – KISS Erika (szerk.): *A Jász Múzeum Évkönyve 1975-2000*. (Jászberény Jász Múzeumért Alapítvány 2001) p. 180-182.

⁶³ Lásd SZABÓ 2001 p. 182.

Jászságot a környező településektől, sőt ellenségességig fokozta a hangulatot a jászokkal szemben, de a közösségen belül sajátos erkölcsöt honosított meg, kötelezővé tette a vagyon fitogtatását, a szegénység takargatását és együtt járt egy nem autochton utánzással a szellemi kultúra területén.⁶⁴

Az *aulikusság* a jászok magatartását egész magyarországi történetük során jellemezte. Az aulikusság számos apró magatartásbeli sajátosságban nyilvánul meg. Kialakulásában szerepet játszott a Jászság eladatása és királyi kegyvel való visszaváltása. Ez tette őket érzékennyé a felsőbb rétegek életmódjának tisztelete iránt, mely a későbbiekben egy sajátos *hasonulási szándék*hoz vezetett, így ahhoz is, hogy szellemi kultúrájuk ne legyen önálló. Ennek eredményeképp a polgári kultúra hamar utat nyert a jászsági lakosság körében, így gyorsabb volt mind az elmagyarosodás, mind a keresztény hitre való áttérés folyamata is.⁶⁵

A fentebb kifejtett jász magatartás fenntartása, karakterizálása természetesen a mindennapokban *gyakorlati célok*at szolgált: a kiváltságos helyzet, azaz az önálló közigazgatás és saját értelmiségi réteg fenntartását. Hiszen a privilégiumoknak köszönhetően gazdasági felemelkedésüket, az új viszonyokhoz való alkalmazkodásukat, a nagyarányú előretörést és a polgárosodás lehetőségét. A meglévő öntudatot hivatalosan is erősítették, a spontán magatartási formákat intézményesítették, így a jász öntudat nemcsak a vezető és írástudó rétegben erősödhetett meg.

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy a jász expanzió és a jász magatartás von éles határt a Jászság köré. Mivel mindkét jelenség rendkívül komplex és egyszerre okai és következményei is egymásnak, ezért tekinthetjük a jász kultúrát egy zárt struktúrának.⁶⁶

A jászok zárt struktúrája a jobbágyszabadítás utáni jogi nivellálódás, a közigazgatási központ szerep 1876-ban való elvesztése után sem esett szét, a két világháború között is megmaradt zárt egységnek, sőt a mai napig nem bomlott fel, megújulóban van. A Jászság ma is kulturális egységként kezelendő.⁶⁷

⁶⁴ Lásd SZABÓ 2001 p. 183.

⁶⁵ Lásd SZABÓ 2001 p. 184.

⁶⁶ Lásd SZABÓ 2001 p. 185.

⁶⁷ Lásd SZABÓ 2001 p. 185.

IV. 2. A jász identitás aktuális kérdései

A jász identitás (ki)alakulását nagyban befolyásolta a stabil történeti kontinuitás: ez adott szilárd tájékozódási pontokat, éppen ezért az individuum és a közösség számára az azonosság kérdése elválaszthatatlan a múlt felidézésétől, így az identitás jelenlegi formájában nem meglepő az erős motiváció a történelmi szimbólumok és a hagyományok megőrzésére, ápolására, átörökítésére.

A Jászberényi kistérség, azaz a Jászság a Mátra lábánál, a Zagyva és a Tarna folyók völgyében, az Észak-Alföldi régióban található, területe több mint 1 100 km², lakónépessége több mint 84 000 fő.⁶⁸ 18 település alkotja,⁶⁹ „a Jászság fővárosa” Jászberény, mely közigazgatási, gazdasági, kulturális és vallási központ.

A jászok ma már magyarok, kultúrájuk szerves része az alföldi kultúrának, ám ezen belül „sajátos, külön egyéniséggel” is rendelkeznek.⁷⁰ A jász név és tudat folyamatos fennmaradása védelmet, megtartó erőt, magatartást meghatározó erkölcsiséget és szellemiséget jelent ma is. A jász embereknek általában véve fontos a jász identitás, magát az azonosságtudatot és annak megnyilvánulási formáit: jelképeiket és hagyományaikat megőrzendő értéknek tartják, identitásuk *értéktörő* jelleggel bír.

Szabó László a jász öntudat történetét, változásait kutatta, melynek során a jász identitás fejlődésének 6 korszakát határozta meg.⁷¹ Ma az ún. történeti és kulturális tudat korát éljük, melyben a hagyományok kaptak erőteljesebb szerepet. „Ez a mai történeti és kulturális identitás tartalommal rendelkezik és karakteresebb arculatot öltött, melynek megnyilvánulását számos területen megfigyelhetjük.”⁷² Az identitás megnyilvánulási területeit jelen dolgozatban három kategória köré csoportosítjuk: szimbólumok, hagyományörző tevékenységek és a civil szféra, melyekkel egy-egy alfejezetben foglalkozunk.

A jász identitás megerősödésének nagy lendületet adott az 1989-es rendszerváltás azzal, hogy a jász települések sorra megújraalkothatták *közigazgatási jelképeiket*, legtöbb

⁶⁸ KSH adatai alapján <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp> (2012.04.18.)

⁶⁹ Alattyán, Jánoshida, Jászsószentgyörgy, Jászapáti, Jászágó, Jászárokszállás, Jászberény, Jászboldogháza, Jászdózsa, Jászfelsőszentgyörgy, Jászfényszaru, Jászivány, Jászfákóhalma, Jászkisér, Jászládány, Jászszentandrás, Jásztelek, Pusztamonostor.

⁷⁰ Lásd SZABÓ 1988 p. 211.

⁷¹ Etnikai, közjogi, jász-kun, egységes jász, közigazgatási, történeti és kulturális tudat kora

⁷² BATHÓ Edit: „A jász öntudat és a hagyományörzés” In: Dr. BATHÓ Edit – PAPP Izabella (szerk.): *Szülföldünk a Jászság. Helytörténeti olvasókönyv* (Jászberény Jász Múzeumért Alapítvány 2011) p. 430

település ekkor indította el *helyi újságjait*, valamint a Jász Múzeumért Alapítvány a *Redemptio* c. honismereti lapot. 1993 óta minden évben megjelenik a *Jászsági Évkönyv*. Az identitás fenntartásában fontos szerepet játszik az emlékezés, mely különösen hangsúlyos formája az események dokumentálása, a múlt rögzítése, ezért nagyon fontos körüljárni ezt – a Jászságban jellemzően – a civilek által végzett tevékenységet.

A jász identitás utóbbi évtizedekben történő megerősödésének előzményét és feltételezhető okait az alábbi lehetséges célok mentén sorakoztathatjuk fel, természetesen nem elkülönült jelenségekként, hanem egy komplex folyamat egy-egy összetevőjeként.

Elsőként említendő a regionalizálódás tendenciáját követő alulról szerveződő (bottom-up) területi egységek egyre intenzívebb megjelenése a politikai döntéshozatali platformokon.⁷³ Ehhez kapcsolódik a globalitás-lokalitás jelensége. Az egységesüléstől és a helyi jellegzetességek elvesztésétől való félelem generálja a helyi sajátosságok, tudás és erőforrások felértékelődését, melynek következtében a kulturális és táji adottságok meghatározó szerepet játszanak.⁷⁴

A kulturális örökség védelme, felértékelődése előnyöket, sajátos imázst ad a térségnek, mely egyrészt a térséget kívülről szemlélők szempontjából turisztikai tényező, másrészt az ott élő embereket tekintve a kohézió, a közösségekben élés eszköze.⁷⁵ Ilyen jellegű tevékenység megfigyelhető a Jászságban is, a Jász kun Kapitányok Nyomában elnevezésű tematikus túraútvonal 2010-es létrejötte esetében, mely a térség sokrétű történelmi-kulturális örökségére építkezve tudatos turisztikai eszközökkel kívánja a térséget népszerűsíteni.⁷⁶

Ezekén kívül fontosnak tartjuk megemlíteni a jász identitás felemelkedésének lehetséges okai között azt a tényt, hogy a térségi identitástudat erős közösségi humán tőkét teremt,⁷⁷ így az identitás tudatos fenntartása a politikai tőkekonvertálás egyik jelentős eszköze lehet.⁷⁸ Az erős regionális identitás a forrásszerzés eszköze volt az elmúlt években, hiszen a döntések és a forráselosztások jelentős része oda összpontosult, ahol a helyi, regionális

⁷³ A. GERGELY András: „A Jászság kulturális antropológiai megértése. /Egy kutatás előzetes vázlata/” In: PETHŐ László (szerk.): *Jászsági Évkönyv 2000*. (Jászberény) p. 58.

⁷⁴ G. FEKETE Éva: A kultúra funkciói a helyi stratégiákban http://www.erikanet.hu/system/adatbazis_fajl.php?fajl_id=53149&meret=5 (2012.04.04.) p. 50.

⁷⁵ Lásd G. FEKETE 2005 p. 52.

⁷⁶ <http://www.jkny.hu/site/index.php?f=31&p=11> (2012.04.10.)

⁷⁷ PÉTER Judit: „Fiatal értelmiségiek kötődése a Jászsághoz” In: PETHŐ László (szerk.): *Jászsági Évkönyv 2000*. (Jászberény) p. 102-111. p. 103.

⁷⁸ Lásd A. GERGELY 2000 p. 59.

identitásépítési gyakorlatok (pl. a kistérségi társulások kialakítása) folytak.⁷⁹ A fentebb említett okokon kívül lehet szó divatról is, ha az ún. etnikai megújulás korát vesszük figyelembe – írja A. Gergely András.⁸⁰ Végül az Európai Unióhoz szorosan kapcsolódó tendencia, az ún. „régiók versenye” kapcsán a regionális érdekek felismerése mentén szerveződő érdekközösségről is beszélhetünk a Jászság kapcsán.⁸¹

⁷⁹ BIRÓ A. Zoltán: A regionális identitás szerveződésének új formái http://epa.oszk.hu/00400/00462/00014/pdf/253_biro.pdf (2012.04.24.)

⁸⁰ Lásd A. GERGELY 2000 p. 59.

⁸¹ Lásd A. GERGELY 2000 p. 60.

IV. 3. *A jász identitás megjelenési formái*

IV. 3. 1. JELKÉPEK

Mivel egyetértünk Hoppál Mihály megállapításával, miszerint „a szimbolizálás egyik fő funkciója a társadalmi kapcsolatok és az együttműködés elősegítése,”⁸² és a kollektív identitás nemzedékeken át való fenntartásában a szimbólumoknak is fontos szerepet tulajdoníthatunk,⁸³ így ebben a fejezetben a jász identitás körül kialakult, aköré formált jelképeket ismertetjük.

1990-ben a megyei közgyűlés névadásban kinyilatkoztatta a jászkun örökséget, így a közigazgatási egység neve ismét Jász-Nagykun-Szolnok megye lett, továbbá visszatértek a történelmi jelképekhez,⁸⁴ például a történelmi címer használatához.⁸⁵

A rendszerváltás után nemcsak a megye, hanem a jász települések is újrafogalmazták jelképrendszerüket, melynek legszembevetőbb példái a közigazgatási jelképek: zászlók, címerek, pecsétek. A települések zászlóinak elkészítésekor a régi zászlókat vették alapul, melyen a kék szín, a jászok ősi színe dominál. Napjainkra a történelmi zászlókat is rekonstruálták, melyek az ünnepi rendezvényeken a település, az ország és az Európai Unió zászlói mellett díszelnek; a zászlók a kistérséghez való tartozás szimbólumai. A címerek esetében szintén a régi, történelmi címereket újították meg, melyek legjellemzőbb közös motívuma a Jászkürt.

A jász név és tudat szorosan összefügg a Jászkürttel⁸⁶ mint szimbólummal, mely már a 19. század közepétől a jászok összetartozásának szimbóluma volt és a jász identitás legfőbb kifejezője napjainkban is.⁸⁷ Számtalan intézmény, vállalat, egyesület viseli a kürt nevét, valamint ábrázolása is sokfelé népszerű (templomok, művelődési házak, bank, magánházak). Ezenkívül a kürtől gyakran készítenek másolatokat (pl. fából, szalmából, égetett cukorból stb.), melyeket előszeretettel ajándékoznak. A Lehel-kürt kultikus őrzése

⁸² Lásd HOPPÁL 2006 p. 104.

⁸³ Lásd ASSMANN 1999 p. 138.

⁸⁴ Lásd ŐRSI 2002 p. 269.

⁸⁵ Lásd 1. sz. kép

⁸⁶ Lehel kürtje: elefántcsontból készült, 43 cm hosszú, valószínűsíthetően a 9. században készült kürt. 1874 óta a jászberényi Jász Múzeum őrzi. Lásd 2. sz. kép

⁸⁷ BATHÓ Edit: „A jász öntudat és a hagyományörzés” In: *Tisicum. A Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyve XVI.* (Szolnok 2007) p. 133.

és a mai modern életben való felhasználása (emblémaként, márkajelként) a jászokat képviseli az egész országban és külföldön egyaránt.⁸⁸

2000-ben, Gaál Árpád tollából megszületett a Jász Himnusz is. A tizenkét versszakos költemény a jászok történelmét kíséri végig. A himnusz megzenésítője Borsodi László, akinek köszönhetően 2001 óta az utolsó három versszakot⁸⁹ a jászok énekelhetik különböző ünnepségeiken. A jász himnusz tehát egy napjainkban létrehozott új szimbólum, mely a jászok összetartását hivatott még inkább erősíteni. Véleményünk szerint jelentősége abban áll, hogy mennyire következett be (vagy következik be egyáltalán) társadalmi recepciója, azaz képes-e tükrözni a jászok egységét, vagy csupán egy olyan konstrukció, amelyet egy adott kör fogalmazott meg anélkül, hogy felmérte volna a társadalmi igényeket.

IV. 3. 2. HAGYOMÁNYÖRZÉS

A dolgozat ezen fejezetében a jász identitás másik fontos megjelenési formáját, a jászsági hagyományörzést ismertetjük, hiszen a kultúra értékeit a tradíciók közvetítik az emberek számára. Assmann így fogalmaz: „a rítusok arra valók, hogy elevenen tartsák a csoport identitásrendszerét, az önazonosság tekintetében releváns tudásból juttassanak a résztvevőknek. Lendületben tartják, így megteremtik és reprodukálják a csoport identitását. A kulturális értelem önmagában nem tartja keringésben és nem reprodukálja önmagát: kívülről kell forgalomban tartani és színre vinni.”⁹⁰

A Jászságban a hagyományörzés egyik leggyakoribb módjának a *város- és falunapok* megszervezését tartjuk, melyek évről évre kiváló alkalmat teremtenek a helyi művészeti csoportok és hagyományörző közösségek bemutatkozására, a gyermekek bevonására és a teljes lakosság aktivizálására, egyszóval az identitás széles körben való fenntartására. A fiatalok részvételére vonatkozó eredményeket a következő fejezetben részletesen taglaljuk.

Az utóbbi évtizedekben szokássá vált egy-egy település *régi, helyi hagyományainak* felelevenítése. Ilyen például a hagyományos aratás megismertetése (arató napok pl. Jászapátin), jász lakodalmak tartása (pl. Jászberényben), a szüreti szokások bemutatása (pl.

⁸⁸ Lásd SZABÓ 1988 p. 215.

⁸⁹ Lásd 2. sz. melléklet

⁹⁰ Lásd ASSMANN 1999 p. 141-142.

Jászfelsőszentgyörgyön), szüreti felvonulások, szüreti bálók megszervezése (pl. Jászszentandrásan). Hasonlóan népszerűek a régi mesterségek és munkaformák bemutatkozásai (pl. régi vásárok Jászdózsán), a lovas hagyományok ápolása (pl. a jászberényi Jász Lovas Bandérium által, lovas napok szervezésével, az ún. Tavaszi hadjárat megrendezésével), valamint az íjászat.⁹¹

A hagyományörzés másik fontos terepe az 1990-ben, először a Városvédő és Szépítő Egyesület által Jászberényben megszervezett *jász bál*, mely a 19. századi polgári hagyományokra épül, megőrzi a régi szokásokat, de ötvözi napjaink szórakozási kultúrájával. Jász bált az elmúlt két évtizedben számos jász településen rendeztek, közös vonásuk a hagyományörzés és a jótékony cél.⁹²

A redemptio 250. évfordulójára 1995-ben rendezték meg először a *Jászok Világtalálkozóját*. A jász öntudat jelentős állomása volt a jubileum, a redemptio felidézése komoly tudatformáló erővel bírt és új hagyományt teremtett. 1995 óta minden évben másik jász településen rendezik meg a „jászok legnagyobb seregszemléjét”,⁹³ melyen többnyire részt vesznek még azok a jász származású emberek is, akik jelenleg nem élnek a Jászságban: sokan jönnek az ország különböző pontjáról és a külföldön élők is hazatérnek a rendszerint háromnapos eseményre.

Az 1998. évi jászok világtalálkozóján választották meg az újkor első *jászkapitányát*. A jelölés feltételei: példaértékű magatartás, közéleti és hagyományörző tevékenység, alkalmasság protokolláris szereplésre. A jászkapitány tisztsége egy évre szól. Beiktatásakor megkapja az ún. méltóságjelvényeket: megbízását igazoló oklevelet, a kapitányi pecsétet, a prémes mentét, a nyakravalót, a süveget és a Jászkürt hiteles másolatát. A jászkapitány feladatai közé tartozik a jász hagyományok ápolása, a jász identitás erősítése, a jászok képviselete az ünnepeken és egyéb rendezvényeken. A jászkapitány személyének mindenkor a jászok összetartozását kell szimbolizálnia. A jászkapitány aktívan részt vesz a Jászkapitányok és a Jászkunkapitányok Tanácsának munkájában, személye emeli a társadalmi rendezvények színvonalát.

2001-ben a jászberényi Városvédő és Szépítő Egyesület az 1745 és 1876 között működő tizenhét jászkapitány emlékére hozta létre az ún. *Kapitánykertet*, valamint 2005-ben, a redemptio 260. évfordulója alkalmából szintén Jászberényben avatták fel a *Jászok*

⁹¹ Lásd BATHÓ 2007 p. 134.

⁹² Lásd BATHÓ 2007 p. 135.

⁹³ Lásd BATHÓ 2007 p. 135.

Emlékművét,⁹⁴ mely egy jászkapitányt ábrázol, korabeli öltözékben, kezében a jászkürttel, a talapzaton a jász települések és a Szabad Jászok címere kaptak helyet.⁹⁵

A kulturális identitás vizsgálatának fontos szegmensei a kulturális örökség értékeinek közvetítői: a közgyűjtemények és a múzeumok, a települések szintjén megjelenő *honismereti szakkörök, a helytörténeti gyűjtemények és tájházak*.⁹⁶ Tevékenységeik szerteágazó: tárgyi emlékek összegyűjtése, megőrzése, az ismeretanyagok feltérképezése, régi szokások felelevenítése, rögzítése. A Jászságban, az országban egyedülálló módon, 14 településen összesen 17 helytörténeti gyűjtemény, tájház működik.⁹⁷

A hagyományörzés egyik legjelentősebb bázisa a *jászsági néptánc mozgalom*. A Jászság Népi Együttes 1971-ben alakult, azóta nemzetközi hírnévre tett szert. Tevékenységük példaértékét mutatja, hogy a jász települések szinte mindegyikében működik néptáncsoport. 1999-ben megalakult a Jászberényi Hagyományörző Együttes is, ez szintén a néptánc tanulás iránti igényt mutatja. A 2002-ben megalakult Viganó Alapfokú Művészetoktatási Intézmény létrejötté pedig – amely tömöríti a jászsági néptánc együtteseket és nemcsak táncot, hanem elméleti oktatást is nyújt a gyerekeknek – arra enged következtetni, hogy igen jelentős a mozgalom napjainkban is, melynek jelentős közösségformáló ereje van és biztosítja a hagyományok átörökítését.

A jászsági népdalkincs összegyűjtését és megőrzését a települések *népdal- és pávakörei* biztosítják, ahol a felnőtt, illetve a nyugdíjas korú lakosság aktivitása jelentős, de a jászsági fiatalokkal készített kutatási eredmények arra engednek következtetni, hogy a fiatalok körében is kedvelt tevékenységről beszélhetünk.

A *jászsági szűcshímzés* és a *jász viselet*⁹⁸ feltámasztásának igénye a jász öntudatból táplálkozott. Elsőként a néptáncsoportok, majd a lovas bandériumok, népdalkörök és díszítőművészeti körök öltötték magukra a népviseletet. 1989 óta a Jász Múzeum kezdeményezésére már magánszemélyek részére is készítenek ruhákat.⁹⁹ „A 21. sz. elején a jász viselet újjászületésének lehetünk tanúi, mely egyedülálló törekvés egész Európában. A folyamatot segíti, hogy létrejöttek a varróműhelyek, megteremtődtek a viselés alkalmai.”¹⁰⁰ A legünnepélyesebb alkalom a jász öltözet viselésére a Jászok

⁹⁴ Lásd 3. sz. kép

⁹⁵ Lásd BATHÓ 2007 p. 136.

⁹⁶ Lásd ÚJVÁRI p. 6.

⁹⁷ Lásd BATHÓ 2011 p. 433.

⁹⁸ Lásd 4. sz. kép

⁹⁹ Lásd BATHÓ 2007 p. 137.

¹⁰⁰ Lásd BATHÓ 2011 p. 434.

Világtalálkozója. A jársági szűcshímzést számos helyen megtaláljuk a háztartásokban: asztalterítőkön, függönyökön, párnákon. Az, hogy a jász öltözetet a 21. században, minden korosztály magára ölti és büszkén viseli, igazi példája a jászok identitástudatának és hagyományörzésének.¹⁰¹

A történelmi hagyományok ápolásán túl a jász öntudat kinyilvánításának egy új területe is megfigyelhető: a vállalatok, vállalkozások *névadási szokása*, miszerint a cég nevében használják a jász előtagot. (Példák: Jász-Ablak Kft., Jász-Plasztik Kft., Jásztej Zrt.¹⁰²)

A hagyománytisztelet különböző szegmensei, számos megnyilvánulásai, a történelmi alapokon nyugvó új szokások elfogadása és beépülése az emberek saját ünneplési rendjébe és mindennapjaiba rávilágít arra, hogy a jász identitástudat ma is létezik, és az emberek tudnak a jász kultúrával azonosulni, sőt fontosnak tartják megőrzését. Az identitás tudatos ápolása és erősítése – a hagyományok megőrzésén túl – építi és erősíti a közösséget.

IV. 3. 3. CIVIL SZERVEZETEK

A szakirodalom egyik általános tézise, hogy a társadalom előrehaladása az egyének társadalmi aktivitásától függ. Az egyén annál inkább érdekeltté tehető, minél inkább magáénak érzi, minél több közvetlen beleszólási, részvételi lehetőséggel rendelkezik, vagyis minél inkább létrejön közvetlen kapcsolat az egyén és a közösség között.¹⁰³ Ennek megfelelő keretet véleményünk szerint a helyi közösségi élet intézményei, a civil szervezetek adnak. A civil szervezetek azonban nemcsak az önszerveződésnek adnak keretet, hanem egy sor társadalmi, politikai és egyre inkább gazdasági funkcióval is bírnak, valamint a társadalmi csoportok és identitások képviselőitől, meg is teremtik azokat.¹⁰⁴

A civil szervezeteknek nagy szerepük van tehát a társadalom integrációjában, ezen kívül a gazdaság szférájában is. Ennek több okát feltételezhetjük, melyek közül csak párat emelünk ki Bocz János kutatására¹⁰⁵ alapozva. A civilek egyre nagyobb szerepe a társadalomban visszavezethető az individualizációs tendenciák és a társadalmi

¹⁰¹ Lásd BATHÓ 2007 p. 137.

¹⁰² Lásd 5. sz. kép

¹⁰³ Lásd ROSTOVÁNYI 2000 p. 468.

¹⁰⁴ SZALÓ Csaba: Európai identitás a modern identitáspolitikai kontextusában. <http://www.cafebabel.hu/szamok/europa/szalo> (2012.04.05.) p. 44.

¹⁰⁵ BO CZ János: A nonprofit szektor strukturális átalakulása Magyarországon. A magyar nonprofit szektor az 1990-es évek elejétől a 2000-es évek közepéig. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/375/1/bocz_janos.pdf (2012.04.12.)

kapcsolathálózatok növekvő jelentőségére, a politikai pártokból történő kiábrándultságra, az állami szerepvállalás újragondolására, továbbá arra a felismerésre, hogy a civil és nonprofit szervezetek az állami és piaci szektorok helyett vagy mellett, azokkal együttműködve, egyre jelentősebb szerepet kapnak a különböző társadalmi csoportok érdekeinek képviseletében és a társadalmi szükségletek kielégítésében. A civil szervezetek teszik lehetővé a társadalmi önszerveződést, teret biztosítanak az állampolgárok közösségi aktivitásához, továbbá norma, érték és kultúraközvetítő funkciójuk is jelentős, ezért is vizsgálhatjuk őket úgy, mint a „társadalmi tőkével kapcsolatban álló társadalmi entitásokat, melyeknek nagy jelentőségük van a társadalmi tőke biztosításában és fenntartásában.”¹⁰⁶

A civil szektor Magyarországon a rendszerváltás után, az önkormányzatok kialakításával párhuzamosan indult fejlődésnek. Mára már minden településtípusban általánossá vált jelenlétük. A hazai civil szervezetekre leginkább jellemző az adományosztó, adománygyűjtő, szolgáltatásokat nyújtó, jog- és érdekvédelmi, önszervező, társadalmi érintkezést szolgáló tevékenység, valamint a klubjelleg. Ezen kívül jellemzőek még az érdekképviseleti, de hatósági jogkörökkel is rendelkező köztestületek.¹⁰⁷

A *civil szféra* magába foglalja a nem hivatalosan bejegyzett, nem intézményesített szervezeteket is. A civil közösség keretét biztosít a társadalmi önszerveződésnek, lehetőséget ad a különböző érdekek képviseletére, színteret ad a polgárok egyéniségének kiteljesedéséhez, sok esetben társadalmi problémák megoldásához járul hozzá, közfeladatok ellátásába kapcsolódik be és igényt tart a helyi közéletben való részvételre.¹⁰⁸ Továbbá fontos szerepet töltenek be az adott település sorsának alakításában, biztosítják a társadalmi önszerveződés, az érdekvédelem és olyan kezdeményezések kereteit, amelyek a helyi társadalom integrációját, identitásának fejlesztését szolgálják.¹⁰⁹

A *nonprofit szektorban* találunk olyan szervezeteket (közalapítvány, közhasznú társaság, köztestület) is, melyek nem az állampolgárok kezdeményezésére jönnek létre, hanem az

¹⁰⁶ Lásd BOCZ 2009 p. 16.

¹⁰⁷ Dr. BELÉNYESI Emese: Az önkormányzatok és a civil szervezetek együttműködésének fejlesztési lehetőségei a képzés területén http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCUQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.kszk.gov.hu%2Fdata%2Fcms28496%2F14_resztan_belenyesi_civilegyuttmukodes_060830.doc&ei=V7yGT63xH8XptQa1gN2_Bg&usg=AFQjCNGk-WAXTmPKyxYYSNzIuD5Kg5CDXg&sig2=nk04iQT90QGQzC7I7MzXXw (2012.04.12.)

¹⁰⁸ NÁRAI Márta (2008): A nonprofit szervezetek helye és szerepe a helyi társadalmak életében http://doktori.tat.kelte.hu/2009_narai_tezis.pdf (2012.04.17.) p. 2.

¹⁰⁹ KOVÁCS BÉLÁNÉ PETŐ Magdolna: *A nők szerepe a vidékfejlesztésben és a civil szervezetekben* (Jászfényszaru Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság 2001) p. 12.

önkormányzatok/állam hívja őket életre. A *nonprofit szervezeteket* hét ismérv alapján¹¹⁰ határozhatjuk le mind a piaci, mind az állami-kormányzati, mind az informális szférától a nemzetközi érvényességű *strukturális-operacionális* definíció alapján.¹¹¹

A járszági *civil társadalom* informális szerveződéseiként a hagyományörző tevékenységeket és rendezvényeket tekintjük, ahol a civil élet kumulálódik. Ezek révén közvetlen kapcsolat jöhet létre az egyén és a közösség között, ahol az egyének szabad akaratukból vesznek részt, az egyén a közösség aktív tagjaként tudja érdekeit és véleményét hatékonyabban artikulálni, igényei szerint és érdeklődési körének megfelelően részt venni, hozzájárulni a társadalom jólétéhez.

A Járszáiban számos *civil szervezet* jelenléte tapasztalható, akik aktívan részt vesznek az egyes települések társadalmi-, gazdasági-, oktatási-, kulturális-, és sportéletében. A Járszág 18 településén összesen 302 civil szervezet van bejegyezve jelenleg, egyharmaduk a kistérségi központban, Járszerényben működik.¹¹² Az egyesületek és alapítványok mind kiemelkedő értékmentő munkát, tudományos, kulturális és könyvkiadói tevékenységet végeznek, ezért fontos szerepet töltenek be a *jász identitás* fenntartásában és közvetítésében.

¹¹⁰ 1. nem profitorientáltak, 2. függetlenek a kormánytól és közhatalmi funkcióktól, 3. intézményesültek és jogi státusszal rendelkeznek, 4. öngazgatóak, 5. tagságuk önkéntességen és öntevékenységen alapul, 6. közhasznúak, 7. nem követnek politikai célokat.

¹¹¹ Lásd NÁRAI 2008 p. 13.

¹¹² <http://www.birosag.hu/engine.aspx?page=tarsszervsearch> (2012.04.18.)

V. Kutatási tapasztalatok a jászsági fiatalok körében

A jász identitás többlépcsős megismerési folyamatában, melyet dolgozatunk váza is követ, következő lépés a jászsági fiatalok identitástudatának vizsgálata. Eljutottunk az általánostól a konkrétig, elérkeztünk annak fejtegetéséhez, hogy a dolgozatban leírt folyamatok és jelenségek miként nyilvánulnak meg a fiatal jászok mindennapjaiban, azaz van-e jász identitásuk; ha van, mit befolyásol, miben nyilvánul meg, mit profitál mindebből a térség. Ebben a fejezetben elemezzük a 117 jászsági fiatal választát, valamint próbálunk összefüggéseket, ok-okozati viszonyokat találni, végül ezekből következtetéseket levonni, melyekből esetlegesen ajánlások is megfogalmazhatók a kistérség vezetői, döntéshozói számára, hozzájárulva ezzel a térséggel kapcsolatos jövőbeni döntések és tervezés sikerességéhez.

V. 1. A kutatás általános tapasztalatai

Kutatásunk során online kérdőív kitöltésére kértünk meg saját ismeretségi körünkben 160 18 és 30 közötti fiatalot, akiket aztán felkértünk, hogy kérjék meg saját ismerőseiket, válaszoljanak az általunk feltett 12 kérdésre. A kérdések három kérdéskör köré csoportosulnak: a jász azonosságtudat, a jász identitás kulturális és térségi vonatkozásai köré, mindez a fiatalok életében. A 117 kérdőívet SPSS programban kódoltuk, melynek segítségével elemzéseket végeztünk. A kapott eredmények többségét a Függelékben megtalálható diagramok segítségével szemléltetjük. A kérdőívre 117-en válaszoltak, a megkérdezettek 62%-a nő, 38%-a férfi.¹¹³ A megkérdezett fiatalok életkora javarészt 18 és 30 év között szóródik, a válaszadók legtöbben 19 és 23 év közöttiek.¹¹⁴ A fiatalok lakhelyét illetően 24-en laknak Jászberényben, 19-en más jászsági városban, 74 fő más jászsági községben.¹¹⁵ Kíváncsiak voltunk, hogy a fiatalok mióta élnek a Jászágban, ennek eredménye a következő: a válaszadók 85%-a születése óta él a Jászágban, 9%

¹¹³ Lásd 1. sz. ábra

¹¹⁴ Lásd 2. sz. ábra

¹¹⁵ Lásd 3. sz. ábra

korábban ott élt, de jelenleg nem, illetve 3-3% azok aránya, akik több mint 10 éve, illetve 10 éven belül költöztek a térségbe.¹¹⁶

V. 2. A fiatalok jász identitása

Ebben a kérdéskörben vizsgáltuk, hogy a fiatalok mennyire érzik fontosnak, hogy jászok és ez miben nyilvánul meg leginkább számukra. A megkérdezett 117 fiatal 68%-ának fontos, hogy jász.¹¹⁷ A kérdőívet kitöltő nők 72%-a, míg a férfiak 60%-a esetében fedezhető fel a hovatartozás-tudat fontossága.¹¹⁸

Azért, hogy megtudjuk, miben nyilvánul meg a fiatalok körében ez a jász öntudat, többféle válaszlehetőséget adtunk meg, melyből többet is bejelölhettek a megkérdezettek. Az összesített eredmények a következők: 58% számára az, hogy jász, azt jelenti, hogy a Jászságban él, 39% számára, hogy ismeri a jász jelképeket és hagyományokat, 36% számára, hogy őrzi a hagyományokat és 9%-nál egyéb módon (pl. figyelik a Jászsággal kapcsolatos híreket, ha nem otthon tartózkodnak).¹¹⁹

A változókat érdemes szűrni és egyesével vizsgálni. A jász identitás a válaszadók 34%-ának csak abban nyilvánul meg, hogy a Jászságban él. 14% számára abban fejeződik ki leginkább, hogy ismeri a jelképeket és hagyományokat. 13%-uknak az előző kettő egyszerre fejezi ki leginkább, hogy ők jászok. 8%-nak csupán azt jelenti, hogy részt vesz a hagyományőrző tevékenységekben és rendezvényeken. 6%-uk szerint jásznak lenni nincs összefüggésben azzal, hogy a Jászságban élnek-e, a jelképek és tradíciók ismerete és a hagyományok őrzése fejezi ki számukra leginkább a jász összetartozás-tudatot. 4% szerint nem a jelképek fejezik ki azt, hogy valaki jász, hanem hogy ott él és részt vesz a hagyományőrző tevékenységekben.¹²⁰

¹¹⁶ Lásd 4. sz. ábra

¹¹⁷ Lásd 5. sz. ábra

¹¹⁸ Lásd 6. sz. ábra

¹¹⁹ Lásd 7. sz. ábra

¹²⁰ Lásd 8. sz. ábra

V. 2. 1. A JÁSZ IDENTITÁS KULTURÁLIS VONATKOZÁSAI

E kérdéskör keretében a jászok eredetéről, a jász jelképek és tradíciók ismeretéről, a hagyományörzésben való részvételről és a kultúra ápolásában jelentős szerepet betöltő civil szervezetek ismertségéről kérdeztük a fiatalokat.

A jászok *eredetének* ismerete azért érdekes kérdés, mert a jász identitás a múltban gyökerezik, kialakulásának egyik fő oka a magyarságtól való eltérés. A fiatalok 36%-a tudta, hogy a jászok az alánoktól eredeteztethető népcsoport. A többség (64%) tehát nincs tisztában azzal, hogy honnan erednek ősei.¹²¹ Ennek az eredménynek feltételezhető oka lehet, hogy a mindennapi élet során erre kevesebb hangsúlyt fektetnek, valamint nemzeti őseik eredetével ellentétben ezt egyikőjük sem tanulja az iskolában, így arra is következtethetünk, hogy csak az érdeklődő és a hagyományörzésben részt vállaló fiatal ismeri pontosan a jászok történelmét. Ez utóbbi feltételezés okán összefüggést kerestünk aközött, hogy mióta él valaki a Jászságban és mennyire ismeri a népcsoport eredetét. Azoknak, akik születésük óta a Jászságban élnek, 42%-a, tehát valamivel nagyobb százaléka tudja, hogy a jászok az alánoktól származnak. Azok közül, akik fontosnak tartják, hogy jászok, azok közül az etnikum eredetével nem mindenki van tisztában: csupán 41% tudja, hogy a jászoknak az alánok az őseik. A megkérdezettek 23%-a nem érzi fontosnak, hogy ő jász, ellen ellenére mégis tisztában van vele, hogy honnan erednek ősei.

A jász kultúra és identitás fenntartásában a *jelképek* fontos szerepet játszanak, ezért kíváncsiak voltunk, hogy a fiatalok mennyire ismerik a különböző szimbolikus jelentőségű személyeket, helyszíneket, tárgyakat. A jász jelképek közül a Jászkürt az, amelyet a megkérdezett fiatalok 97%-a ismer, ez bizonyítja, hogy a Jászkürt ma is a jászok szimbóluma. A nagyarányú ismertségnek oka lehet, hogy a Jászkürt másolatai fellelhetők minden ünnepségen, vásáron, fontosabb eseményeken, az épületek falain, cégek emblémáin stb. A következő legismertebb a jászkapitány, a jászok összetartozását szimbolizáló tisztség, a fiatalok 79%-a ismeri. A jászberényi Kapitánykertet és a jász viseletet/szűcshímezést 50-50%-uk ismeri. A megkérdezett fiatalok 33%-a ismeri a 2001-ben bemutatott jász himnusz is. 1%-uk jelölte az egyéb kategórián belül, hogy ismeri a kék színt mint a jászokat jelképező ősi színt.¹²² Megnéztük a fiatalok válaszait külön-külön is. A válaszadók 13%-a a felsorolásban szereplő összes jelképet ismeri. A megkérdezettek

¹²¹ Lásd 9. sz. ábra

¹²² Lásd 10. sz. ábra

15%-a csak a Jászkürtöt és a Jászkapitányt, és ugyanennyien a jász himnuszon kívül az összes többi felsorolt szimbólumot ismeri.

A kultúra ápolásának fontos területe a *hagyományőrző tevékenységben* való részvétel. Ennek arányára is kíváncsiak voltunk a 18-30 év közötti jászsági fiatalok körében. A megkérdezettek többsége, 82%-a a hagyományos város- és falunapokon részt szokott venni. A második legnépszerűbb rendezvénynek a Jászok Világtalálkozója számít, ezen a fiatalok 64%-a rendszeresen részt vesz. Magas a részvételi arány (47%) a hagyományos tevékenységek bemutatására szolgáló aratónapokon, szüreti felvonulásokon, szüreti bálokon, lovas napokon is, valamint a válaszadók 15%-a néptáncos. Viszonylag népszerű az íjászat is, ebben 8%-uk aktív, további 5% szokott részt venni a hagyományos jász bálokon, 3% népdal- és/vagy pávaköri, valamint 2% hagyományőrző szakkör tagja.¹²³ Megvizsgáltuk a válaszokat egyesével is. A válaszadók 25%-a csak a város- és falunapokra, ezzel együtt a hagyományos tevékenységek kapcsán rendezett helyi arató-, és lovas napokra, szüreti felvonulásokra és bálokra jár. 17% a helyi város- vagy falunapon és a Jászok Világtalálkozásán szokott részt venni. 15% csak a helyben rendezett város- vagy falunapra megy el.

A jelképek használatában, terjesztésében, újrateremtésében és a hagyományok megőrzésében fontos szerepet játszanak a *civil szervezetek*. A kérdőív összeállítása során a Jászsági Civil Adattár 2009 című kiadvány¹²⁴ segítségével választottuk ki az űrlapon szereplő intézményeket, az alapján, hogy melyik szervezet céljai között szerepel a jász identitás fenntartása, valamint figyelembe vettük, hogy a Jászság több településéről is kerüljenek a felsorolásba szervezetek. Ezek alapján hét civil szervezet került kiválasztásra: A Jászok Egyesülete (Budapest), „A Jászságért” Alapítvány (Budapest), a Jászapátiak Baráti Egyesülete (Jászapáti), a Déryné Közművelődési Alapítvány (Jászberény), a Csete Balázs Honismereti Egyesület (Jáskisér), a Jászok Földjén Turisztikai Egyesület (Jásztelek), végül a Folklór Kulturális Közalapítvány (Jászberény).

A civil szervezetekre vonatkozó kérdéskört azért tartottuk fontosnak beemlíteni a fiatalok és az identitás vizsgálatába, mert a civil szervezetek ugyan kiemelkedő munkát végeznek a kultúra ápolásának területén, azonban nem mindig sikerül a megfelelő marketinget biztosítani sem a nevük megjelenítése, sem a fiatalokkal való kapcsolattartás terén, pedig mindkét félnek előnyös lehet az együttműködés.

¹²³ Lásd 11. sz. ábra

¹²⁴ Lásd Jászsági Civil Adattár 2009

A Jászság civil szervezeteivel kapcsolatos kérdésre válaszolva a fiatalok 62%-a a Jászok Egyesületét, 61%-uk „A Jászságért” Alapítványt ismeri. A két szervezet ugyan nem a Jászságban bejegyzett intézmény, mégis ezek a legismertebbek a fiatalok körében. Ennek feltételezhető oka a széleskörű tevékenység, melyről a fiatalok többen hallanak a rendezvényeken és valószínűleg az ösztöndíj-adományozás miatt az iskolában. 50%-uk ismeri a Déryné Közművelődési Alapítványt, 40%-uk a Jászapátiak Baráti Egyesületét, 16% a Folklór Kulturális Közalapítványt, 14% a Csete Balázs Honismereti Egyesületet és 9% a Jászok Földjén Turisztikai Egyesületet. 10% saját bevallása szerint egyik szervezetet sem ismeri. Fontos jelentéstartalma lehet, hogy az „egyéb” mezőben senki nem jelölt szervezetet.¹²⁵

A kapott eredmények vizsgálata után összefüggést kerestünk a lakóhelyek vonatkozásában, mert valószínűsítettük, hogy a helyben működő szervezeteket a fiatalság jobban ismeri. A kérdőívet három jásztelki töltötte ki, ebből két fiatal ismeri a Jászok Földjén Turisztikai Egyesületet. Hasonló az arány a kilenc jászapáti fiatal esetén is, közülük nyolc ismeri az ott működő baráti egyesületet. Az öt jászkerései mind ismeri a Csete Balázs Honismereti Egyesületet, a két jászberényi alapítványt 10 jászberényi ismeri, a 24-ből. Feltételezésünk beigazolódnak látszik, ebben az esetben jobb eredményeket kaptunk. Ennek okán tovább kerestük az összefüggést és megvizsgáltuk a civil szervezetek ismertsége és a hagyományörzésben aktívan részt vevő fiatalok viszonyát is. A hagyományörzésben aktívan résztvevőnek ebben az esetben azt a fiatalt tekintettük, aki „nemcsak” a mások által megszervezett rendezvényekre látogat el, hanem olyan tevékenységekben vesz részt, melynek művelésével a jász kultúra megőrzéséhez és átörökítéséhez is hozzájárul. Például megtanulja az íjászatot, honismereti szakkörön tanul a hagyományokról és tapasztalatot gyűjt azokról, népi táncol, népdal- és/vagy pávakörben dalokat tanul, énekel, gyűjtőmunkát végez. A 117 válaszadó közül ilyen tevékenységben 25-en vesznek részt, ez 21%-os részvételi arány. Ezen 25 fiatal között ismét megnéztük, hányan ismerik a civil szervezetek munkáját és 100%-os eredményt kaptunk. Az egyenes arányosság bizonyítja, hogy ezek a fiatalok hagyományörző tevékenységük és aktív részvételük révén kerülnek kapcsolatba a civil szervezetekkel, így leginkább azok maradnak ki a civil szféra és a kultúraápolás ilyen jellegű viszonyából, akik nem aktív résztvevői a térség kulturális életének.

¹²⁵ Lásd 12. sz. ábra

V. 2. 2. A JÁSZ IDENTITÁS TÉRSÉGI VONATKOZÁSAI

A kutatásban vizsgált harmadik terület a jász identitás térségi vonatkozásaira irányult. Ennek két összetevőjét vizsgáltuk. Egyrészt, a jelenben mi a szerepe a Jászságnak a fiatalok életében, azaz mennyire kötődnek hozzá. Ennek feltárására irányult az a kérdésünk, hogy *fontosnak tartják-e megemlíteni egy beszélgetés során, hogy jász településről származnak*. A fiatalok 63%-a igenlő választ adott a kérdésre.¹²⁶ A legelső kérdéskörben tárgyalt „*Miben nyilvánul meg leginkább, hogy jász vagy?*” kérdésre a fiatalok többsége, 58% felelt azzal, hogy a „*Jászságban élek*”. A válaszadók 34%-ánál ez kizárólagos, neki „csak azt” jelenti, hogy a Jászságban él és csupán 6% volt az, aki szerint nincs összefüggés aközött, hogy hol él és jász-e. A térséghez való nagyarányú kötődés mindenképpen utal a jászok térségi identitásának létre.

A térségi identitás másik területe, amit vizsgáltunk, az a jövőre vonatkozó szerepe, ugyanis a térség jövőjére nézve fontos lehet, ha a jász identitás olyan közösségi erőnek bizonyul, ami a fiatalokat képes a Jászságban tartani, illetve az ideiglenesen az ország más tájaira jutó fiataljait vissza tudja csábítani. Az utolsó kérdésfelvetésünk célja a fiatalok jövőképeinek feltárása volt a Jászságban való letelepedést illetően. Arra a kérdésre, hogy *szívesen maradna-e, illetve visszatérne-e a Jászságba(n), hogy későbbi élete során ott éljen*, 86% válaszolt igennel.¹²⁷ Ha a megkérdezettek nem szerinti megoszlását vizsgáljuk, az eredmény a következő: az összes válaszoló nő 86%-a, és ugyanígy a férfiaknak is 86%-a szeretne a Jászságban maradni, illetve visszatérni oda későbbi élete során.¹²⁸ Az adatokat az alapján vizsgálva, hogy jelenleg hol élnek a fiatalok, a megkérdezettek 9%-a jelenleg nem él a Jászságban, de 50%-uk későbbi élete során szívesen visszatérne a Jászságba. A jelenleg ott élő 107 válaszadóból 90% szívesen ott maradna a későbbiekben is.¹²⁹

¹²⁶ Lásd 13. sz. ábra

¹²⁷ Lásd 14. sz. ábra

¹²⁸ Lásd 15. sz. ábra

¹²⁹ Lásd 16. sz. ábra

VI. Konklúzió

Dolgozatunkban a jász identitás megismerésére, kifejeződési formáinak tanulmányozására, megerősödésének okaira kerestük a választ. A *megismerés* során egyrészt törekedtünk a kulturális és térségi identitások hazai és nemzetközi szakirodalmát áttanulmányozni, s ezek alapján a jász identitásnak fogalmi kereteket adni. Eredményként elmondhatjuk, hogy a jász identitás ugyanúgy a kulturális, mint a térségi/regionális identitás meghatározó jegyeivel rendelkezik. A Jászságban erőteljes a *jász kultúra* fenntartására irányzott tevékenység, a szimbólumok jellegzetes használata. A hagyományörzés a kultúra minden egyes szegmensét átfogja a nyelvemlékektől kezdve, a tánc, a dalok, a viselet, az ételek vonatkozásában a mindennapoktól az ünnepekig, az iskolától a nyugdíjas klubokig, kialakítva ezzel a *jász kulturális identitást*, melyben a közösség kultúrájának hagyomány-, szokás- és értékrendszerei közvetítik az identitást. Az így kialakított azonosságtudatot pedig a civil szerveződések tartják fenn és adják tovább öntudattal rendelkező csoporttá formálva az egyes embereket. A közösséghez való tartozás érzése generálja az identitás fontosságába, fenntartásába vetett hitet, így a generációk váltakozásával a kor elvárásaihoz igazított folyton megújuló, de mégis történelmi alapokra helyezett kulturális csoportidentitással rendelkeznek a jászok.

A kulturális identitás önmagában mégsem lehet elég kifejező, hiszen a Jászság mint földrajzi egység, a települések, az önkormányzatok és civil szerveződések és az ott élő magánszemélyek együttműködése nélkül a jász öntudat nem létezhet. A *térséghez való kötődés* meghatározó jellemzője a jász öntudatnak, amit megerősít az emberek életében tapasztalható számtalan bizonytalanság és a globalizáció kitágította világban felértékelődik az a biztos pont, ahol élünk, és amely pont több ezer emberrel közös pont is egyben.

Ahhoz, hogy a szakirodalom megismerése után megfogalmazott feltevéseinkről megbizonyosodjunk és a jász identitás aktuális állapotát pontosabban megismerjük, kérdőíves adatfelvételt készítettünk a Jászságban élő, főként 18 és 30 év közötti fiatalok körében, melynek során azt szerettük volna felmérni, hogy ez a korosztály jásznak tartja-e magát, mennyire fontos ez számára, miben jelentkezik mindennapi élete során, mit tesz azért, hogy a jász identitás fennmaradjon, fontos-e számára, hogy fennmaradjon. A 117 megkérdezett fiatal túlnyomó többsége fontosnak tartja, hogy ő jász, sokan vesznek részt a közösségi életben, 21%-uk aktív hagyományörző. A megkérdezettek többsége szeretne a

Jászságban maradni a későbbi élete során is, illetve, ha jelenleg nem is él ott, visszatérni oda.

A jáász öntudat *megjelenési formáinak* tanulmányozása során megvizsgáltuk a Jászságban használatos jelképeket és hagyományörző tevékenységeket, valamint az ezt irányító, koordináló civil szervezetek szerepét és a Jászság nemzetközi kapcsolatait arra irányulóan, hogy a jáász identitást hogyan őrzik, formálják és tartják fenn tudatosan a Jászságban. Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a térségben a legnagyobb hangsúlyt a hagyományörző munkára helyezik, a civil szervezetek azok, akik e tevékenységek humán és anyagi hátterét biztosítják. A civil szervezetek az identitás fenntartása érdekében végzett másik fontos tevékenysége a kiadói tevékenység, melynek során a sajtóanyagoktól, az évkönyveken át a tudományos publikációk megjelentetéséig és a Jászsággal kapcsolatos kutatások segítségével igyekeznek folyton biztosítani a Jászság ismertségét. Ezeken kívül a szervezetek az önkormányzatokkal közösen munkálkodnak a térség gazdasági, turisztikai és nemzetközi kapcsolatainak érdekében adományozói tevékenységük révén, elemzések és stratégiák elkészítésével, konferenciák és találkozók szervezésével.

A jáász identitás *megeőősödésének okait* kétféle folyamat következményének látjuk. Egyrészt egy ösztönös folyamat hatására megjelenő jelenségnek lehetünk tanúi, másrészt tudatos megerősítésről van szó a helyi szervezetek és intézmények részéről. Az ösztönös folyamat az egyes emberekben jelenik meg a globalizáció hatására, ellensúlyozva az ún. „világpolgári” létet és éltetve az egyénben a valahová való tartozás igényét, amelyre a jáász identitás kielégítő válasznak bizonyul. Az identitás tudatos erősítése az önkormányzatok, kulturális intézmények és civil szervezetek által szervezett események, rendezvények, megjelenések hatására tapasztalható, így az azonosságtudat a szocializáció során beépül az emberek magatartásába és értékrendszerébe, társadalmi tőkét kovácsolva a közösségből, az egyén szempontjából pedig jó esetben érdeklődés mutatkozik a kultúra mélyebb megismerése iránt és részvételre bátorítja, bekapcsolva így a közösségi életbe.

A fiatalok körében készült kutatás eredményei alátámasztják feltevéseinket, miszerint a fiatalok is rendelkeznek jáász identitással, amelyet leginkább a kulturális élet, a hagyományörző tevékenységekbe való bekapcsolódásuk révén élnek meg, illetve fontos számukra a Jászság mint földrajzi egység is, ahol szívesen élnek. A kutatás jövőjét tekintve érdemes lehet egy nagyobb mintát felölelő kutatást végezni, amelybe minden település fiataljainak véleménye szerepelhet. További fontos lépés lehet a Jászságban működő (és a Jászsághoz kapcsolódó) civil szervezetek munkájának alaposabb tanulmányozása

vezetőikkel készített mélyinterjúk segítségével, melyből több információ derülhet ki a jász identitás jövőjére irányzott elképzelésekről. A jász identitás ugyan erősen jelen van a fiatalok körében, de érdemes lehet azt is vizsgálni, hogy a korosztály rendelkezik-e egyéb identitásokkal, mennyire kötődnek más kultúrákhoz is, jelen van-e életükben az ún. többszörös identitás és ennek milyen hatásai tapasztalhatóak. A jász identitást továbbá érdemes lehet összehasonlítani más kollektív identitásokkal.

Dolgozatunk központi kérdéseként határoztuk meg, hogy a jász közösség aktív tagjai miként tudják közvetíteni a mai fiatalság felé a jász identitást, hogy azt elfogadják, értékként kezeljék, aktív tagjai legyenek a közösségnek. A kutatás eredményei alapján azt mondhatjuk, hogy hagyományőrző tevékenységekbe való bekapcsolás megfelelő módja ennek, hiszen a fiatalok fontosnak tartják, hogy a jászok közösségéhez tartoznak, az összetartozás érzése képes a fiatalokat mobilizálni és a jövőre való tekintetben is befolyással bír. A kultúrából táplálkozó, térséghez kötődő jász identitás tehát képes a fiatalok körében kollektív identitásként funkcionálni.

VII. Bibliográfia

VII. 1. Felhasznált irodalom

A. GERGELY András: „A Jászság kulturális antropológiai megértése. /Egy kutatás előzetes vázlata/” In: PETHŐ László (szerk.): *Jászsági Évkönyv 2000*. (Jászberény) p. 58-76.

ASSMANN, Jan: A kulturális emlékezet (Budapest: Atlantisz Könyvkiadó 1999)

BAKOS Ferenc (szerk.): *Idegen szavak és kifejezések szótára* (Budapest Akadémiai Kiadó 1994)

BATHÓ Edit: „A jász öntudat és a hagyományörzés” In: *Tisicum. A Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyve XVI*. (Szolnok 2007)

BATHÓ Edit: „A jász öntudat és a hagyományörzés” In: Dr. BATHÓ Edit – PAPP Izabella (szerk.): *Szülőföldünk a Jászság. Helytörténeti olvasókönyv* (Jászberény Jász Múzeumért Alapítvány 2011) p. 430-437.

GEREBEN Ferenc: *Identitás, kultúra, kisebbség* (Budapest Osiris Kiadó, MTA Kisebbségkutató Műhely 1999)

KOVÁCS BÉLÁNÉ PETŐ Magdolna: *A nők szerepe a vidékfejlesztésben és a civil szervezetekben* (Jászfényszaru Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság 2001)

ÖRSI Julianna: „Múló és születő hagyományok a Jászkunságon” In: *Kulcsemberek=Key figures (2002)* (Túrkeve Túrkevei Kulturális Egyesület 2002) p. 267-280.

PERCHERON, Annick: „Az egyén politikai formálódása” In: Szabó Ildikó – Csákó Mihály (szerk.): *A politikai szocializáció. Válogatás a francia nyelvterület szakirodalmából* (Budapest Új Mandátum Könyvkiadó 1999) p. 18-43.

PÉTER Judit: „Fiatal értelmiségiek kötődése a Jászsághoz” In: PETHŐ László (szerk.): *Jászsági Évkönyv 2000*. (Jászberény) p. 102-111.

ROSTOVÁNYI Zsolt: „Európaiság, európai identitás és az európai integráció” In: *Az Európai Unió évkönyve 1999-2000* (Budapest, Osiris - DHV Magyarország, 2000) p. 436-476.

SZABÓ László: „A jász etnikum sajátosságai” In: HORTINÉ dr. Bathó Edit – KISS Erika (szerk.): *A Jász Múzeum Évkönyve 1975-2000*. (Jászberény Jász Múzeumért Alapítvány 2001) p. 177-190.

SZABÓ László: „A jászok hazánkban” In: SZOMBATHY Viktor – LÁSZLÓ Gyula (szerk.): *Magyarrá lett keleti népek* (Panoráma 1988)

SZABÓ László: *Jászság* (Gondolat 1982)

TOLCSVAI Nagy Gábor (szerk.): *Idegen szavak szótára* (Budapest Osiris Kiadó 2007)

VII. 2. Felhasznált internetes források listája

BIRÓ A. Zoltán (2002): A regionális identitás szerveződésének új formái
http://epa.oszk.hu/00400/00462/00014/pdf/253_biro.pdf (2012.04.24.)

BOCZ János (2009): A nonprofit szektor strukturális átalakulása Magyarországon. A magyar nonprofit szektor az 1990-es évek elejétől a 2000-es évek közepéig.
http://phd.lib.uni-corvinus.hu/375/1/bocz_janos.pdf (2012.04.12.)

DÁVID Ágota (2002): Európai kulturális identitás
http://epa.oszk.hu/00000/00026/00017/pdf/2002_309_david.pdf (2012.01.20.)

Dr. BELÉNYESI Emese: Az önkormányzatok és a civil szervezetek együttműködésének fejlesztési lehetőségei a képzés területén
http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCUQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.kszk.gov.hu%2Fdata%2Fcms28496%2F14_resztan_belenyesi_civilegyuttmukodes_060830.doc&ei=V7yGT63xH8XptQa1gN2_Bg&usg=AFQjCNGk-WAXTmPKyxYYSNzIuD5Kg5CDXg&sig2=nk04iQT90QGQzC7I7MzXXw
(2012.04.12.)

G. FEKETE Éva (2005): „A kultúra funkciói a helyi stratégiákban”
http://www.erikanet.hu/system//adatbazis_fajl.php?fajl_id=53149&meret=5 (2012.04.04.)

GYÁNI Gábor (2008): Identitás, emlékezés, lokális 2000.
http://www.ketezer.hu/menu4/2008_06/gyani.html (2011.11.20.)

HOPPÁL Mihály (2006): Magyar nemzeti jelképek és kulturális identitás.
http://www.deol.hu/disputa/2006/Disputa_06-07.pdf (2012.04.21.)

<http://honismeret.civilkiser.hu/anyagok/alapszabaly.pdf> (2012.04.24.)

http://kitekinto.hu/eia/2011/10/20/az_iraniak_magyarorszagi_jelenlete_eszrevetlen_marad_-interju_a_magyar-irani_barati_tarsasag_elnokevel/ (2012.04.18.)

<http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp> (2012.04.18.)

http://tutihir.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=3208%3Aharmas-uennepen-oszetiaban&Itemid=65 (2012.04.18.)

http://tutihir.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=944%3Akalandok-elmenyek-oszetiaban&Itemid=65 (2012.04.18.)

<http://www.birosag.hu/engine.aspx?page=tarsszervsearch> (2012.04.18.)

http://www.jabe.hu/index.php?ap_menu=1 (2012.04.22.)

http://www.jaszokegyesulete.hu/?menu=eler_a (2012.04.22.)

<http://www.jaszokegyesulete.hu/?menu=tortenet> (2012.04.22.)

<http://www.jaszokegyesulete.hu/index.php?menu=hirlevel&t=1&id=358&sorszam=72> (2012.04.22.)

<http://www.jaszsag.hu/josz.php> (2012.04.17.)

<http://www.jaszsag.hu/jtt.php> (2012.04.17.)

<http://www.jaszsag.hu/kozkins.php> (2012.04.17.)

<http://www.jkhk.hu/> (2012.04.17.)

<http://www.jkny.hu/site/index.php?f=31&p=11> (2012.04.10.)

<http://www.szoljon.hu/jasz-nagykun-szolnok/kozelet/bejegyeztek-a-turisztikai-egyesuletet-277922> (2012.04.22.)

IPSEN, Detlef: Regionale Identität. In: Lindner, Rolf (Hg.): Die Wiederkehr des Regionalen. Über neue Formen kultureller Identität. Campus Verlag, Frankfurt/Main 1994, p. 232-254. (2012.01.03.)

JACOBS, Dirk – MAIER, Robert (1998): European identity: construct, fact and fiction <http://users.belgacom.net/jacobs/europa.pdf> (2012.04.24.)

KNAPP, Wolfgang: Regional identity – A conceptual framework <http://www.saulproject.net/downloads/A%20Sense%20of%20Place/Rhein%20Ruhr%20symposium/W%20Knapp.pdf> (2012.04.27.)

NÁRAI Márta (2008): A nonprofit szervezetek helye és szerepe a helyi társadalmak életében http://doktori.tatk.elte.hu/2009_narai_tezis.pdf (2012.04.17.)

NÁRAI Márta (2009): Gondolatok a regionális identitásról. Identitáselemek a Nyugat-Dunántúli régióban. <http://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/1280/2556> (2012.01.03.)

ÚJVÁRI Edit: A kulturális identitás kérdésköre és kutatásának lehetséges irányai. <http://mek.oszk.hu/08200/08200/08200.pdf> (2012.04.24.)

PATAKI Ferenc (1997): Identitás – személyiség – társadalom. <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szocialpszichologia/ch10s06.html#id608248> (2012.04.27.)

SAID, Edward (2004): Európai kulturális identitás. <http://epa.oszk.hu/00000/00012/00037/said.htm> (2012.04.14.)

SMITH, Anthony D. (1992): National identity and the idea of European unity. http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic162929.files/F_Eurosceptism/Smith (2012.04.14.)

SZALÓ Csaba (2004): Európai identitás a modern identitáspolitikai kontextusában. <http://www.cafebabel.hu/szamok/europa/szalo> (2012.04.05.)

VÁMOSSY Ferenc (2006): Kultúra, építészeti kultúra, identitás. http://www.deol.hu/disputa/2006/Disputa_06-07.pdf (2012.04.21.)

VII. 3. Felhasznált egyéb dokumentumok

Jászsági Civil Adattár 2009. (Déryné Művelődési Központ, Jászok Egyesülete Jászberény-Budapest 2009)

VIII. Függelék

VIII. 1. Mellékletek jegyzéke

1. sz. melléklet: A jász identitásról c. kérdőív

A jász identitásról

Kedves Kitöltő!

A Jászságról, a jász identitásról (öntudatról) készítem a szakdolgozatomat. Kérlek, hogy az alábbi kérdésekre név nélkül, őszintén válaszolj, segítve ezzel munkámat.

Köszönettel: Soós Livia

1) Nemed:

Kérlek, jelöld a megfelelőt!

- a) Nő
- b) Férfi

2) Születési éved:

Válassz a legördülő listából!

3) Melyik jász településen élsz?

Válassz a legördülő listából!

4) Mióta élsz a Jászságban?

Kérlek, jelöld a megfelelőt!

- a) születésem óta
- b) kevesebb, mint 10 éve
- c) több mint 10 éve
- d) Korábban a Jászságban éltem, de jelenleg nem

5) Egy beszélgetés során fontosnak tartod megemlíteni, hogy jász településről származol?

Kérlek, jelöld a megfelelőt!

- a) igen
- b) nem

6) Fontos számodra, hogy jász vagy?

Kérlek, jelöld a megfelelőt!

- a) igen
- b) nem

7) Miben nyilvánul meg leginkább, hogy jász vagy?

Többet is jelölhetsz!

- a) A Jászságban élek
- b) Ismerem a jász jelképeket és hagyományokat
- c) Részt veszek a jász hagyományok ápolásában, megőrzésében (*pl. város- és falunapokon, szüreti/arató/lovas napokon, Jászok Világtalálkozóján, honismereti szakkörben, népdalkörökben, íjászkodom, népi táncok stb.*)
- d) Egyéb: ...

8) Mennyire ismered a jászok eredetét? Honnan származnak a jászok?

Kérlek, jelöld a megfelelőt!

- a) kunok
- b) hunok
- c) alánok
- d) türkök
- e) nem tudom

9) Ismered az alább felsorolt jász jelképeket?

Többet is jelölhetsz!

- a) Jászkürt
- b) Jász Himnusz
- c) Jászkapitány
- d) Jászberényi Kapitánykert
- e) Jász viselet/szűcshímzés
- f) Egyiket sem ismerem
- g) Egyéb: ...

10) Részt szoktál venni az alábbi jász hagyományokat őrző rendezvényeken/tevékenységekben?

Többet is jelölhetsz!

- a) város- és/vagy falunapok
- b) aratónap/szüreti felvonulás/szüreti bál/lovas napok stb.
- c) íjászat
- d) jász bál
- e) Jászok Világtalálkozója
- f) honismereti szakkör
- g) néptánc

- h) népdal- és/vagy pávakör
- i) egyiken sem szoktam részt venni
- j) egyéb: ...

11) Ismered a következő jász civil szervezeteket?

Többet is jelölhetsz!

- a) Jászok Egyesülete
- b) „A Jászságért” Alapítvány
- c) Jászapátiak Baráti Egyesülete (JABE)
- d) Déryné Közművelődési Alapítvány
- e) Csete Balázs Honismereti Egyesület
- f) Jászok Földjén Turisztikai Egyesület
- g) Folklór Kulturális Közalapítvány
- h) Egyiket sem ismerem
- i) Egyéb: ...

12) Szívesen maradnál/visszatérnél a Jászságba(n) későbbi életed során (is)?

Kérlek, jelöld a megfelelőt!

- a) igen
- b) nem

A kérdőív az alábbi linken érhető el:

<https://docs.google.com/spreadsheet/viewform?formkey=dDJwVWI0WEZxajlRdmdfMFp0RW1ockE6MQ>

2. sz. melléklet:

Gaál Árpád:

Jász Himnusz

(részlet)

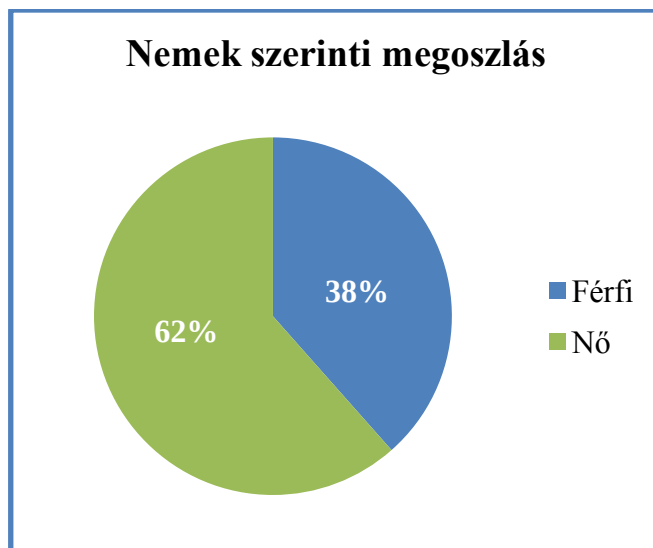
*„Tenger-rétjeinken, sziget-erdeinkben,
Görbe utcáinkon légy velük nagy Isten.
Zúgó harangszó közt ég felé száll imánk:
Védd meg Boldogasszony jász földünk, sík hazánk!*

*Védd meg a Gonosztól, ha kell úgy önmagától
Azt is ki magzatát dobja el magától,
Azt is ki tömegben lehet csak egyedül,
Adj hitet, adj reményt a jász népnek, nekünk!*

*Adjál szeretetet annak, kinek nem volt,
Csillagokat szórjon árváknak a mennybolt.
Nyájőrző katonák, pásztoraid itt lenn,
Csak Te Benned bízunk, segíts meg jász Isten!”*

VIII. 2. Ábrák jegyzéke

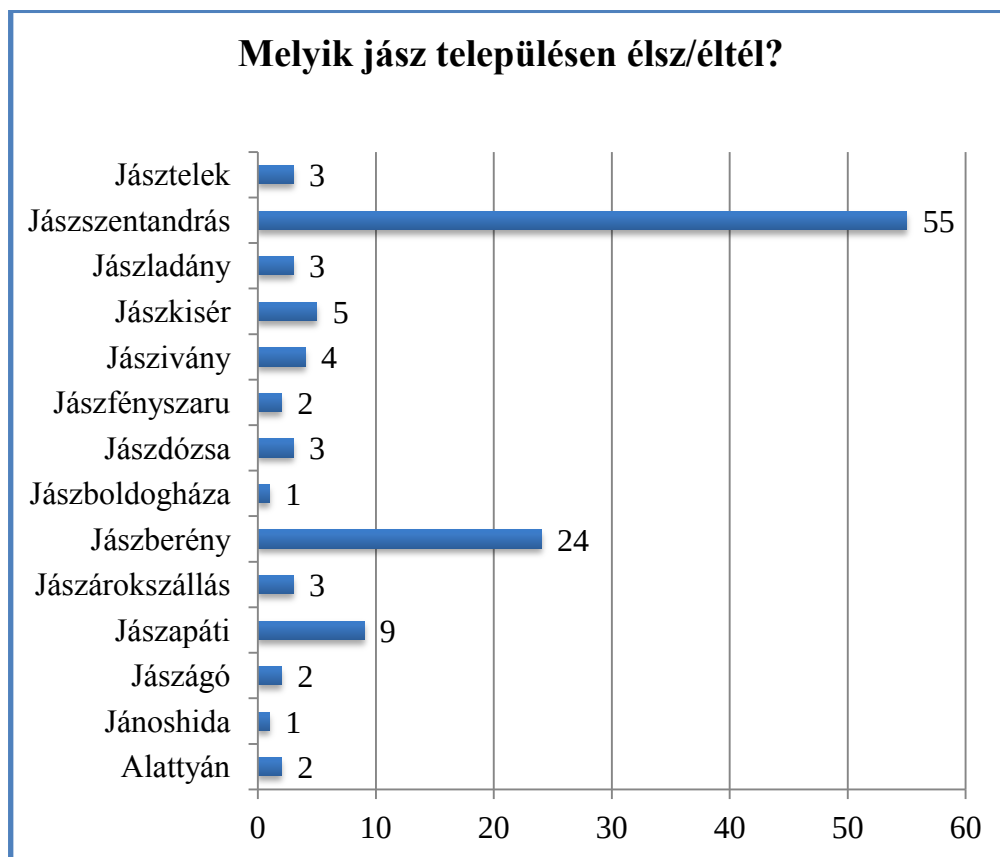
1. sz. ábra: Nemek szerinti megoszlás

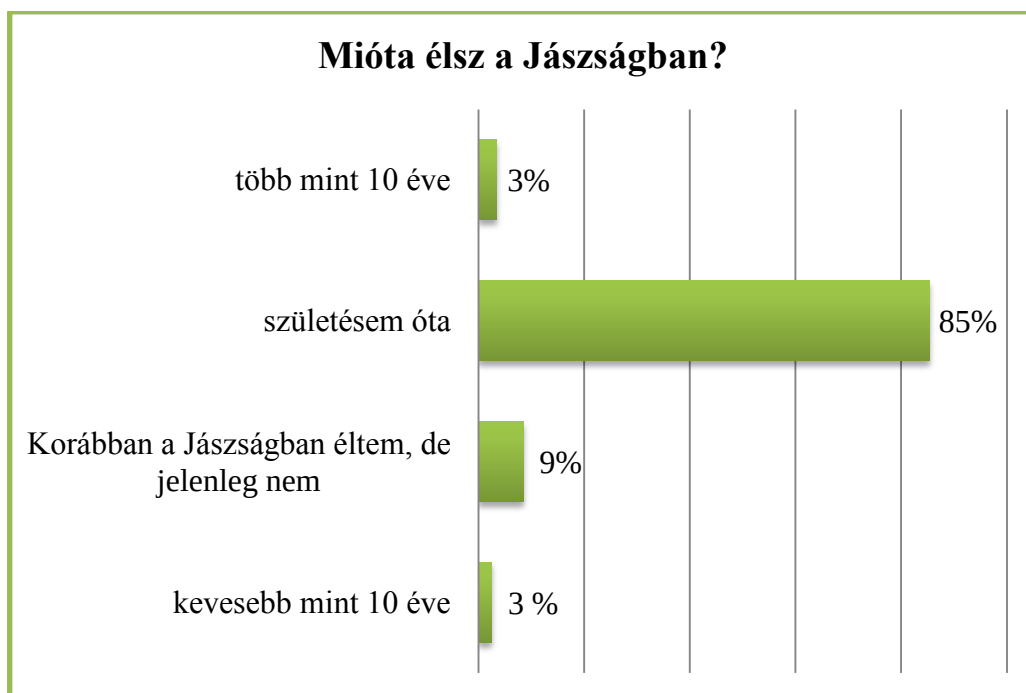
2. sz. ábra: Életkor szerinti megoszlás

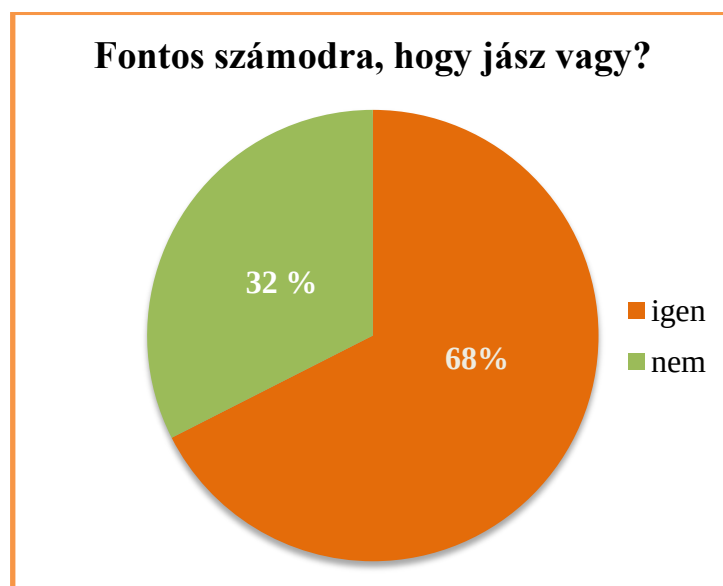
3. sz. ábra: Lakhely szerinti megoszlás

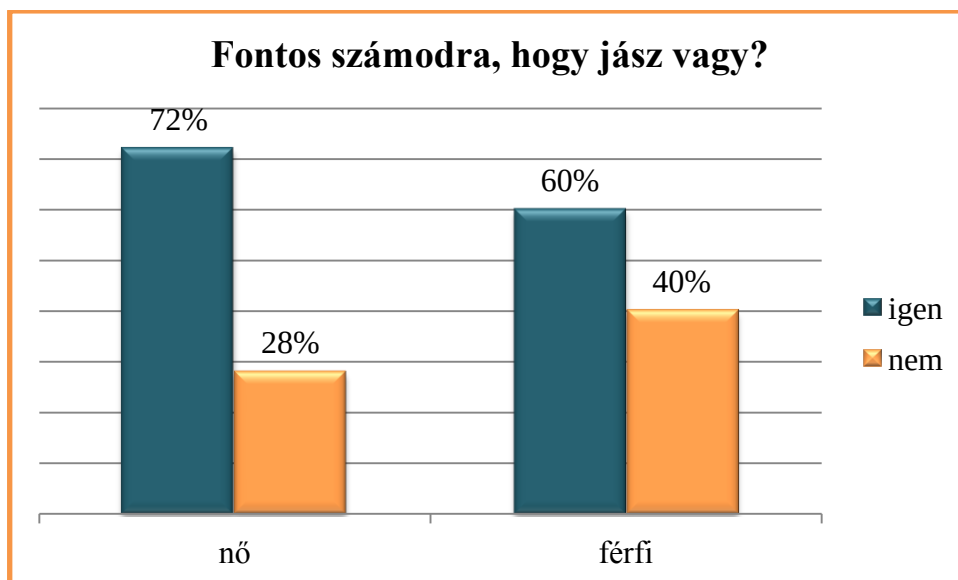
4. sz. ábra

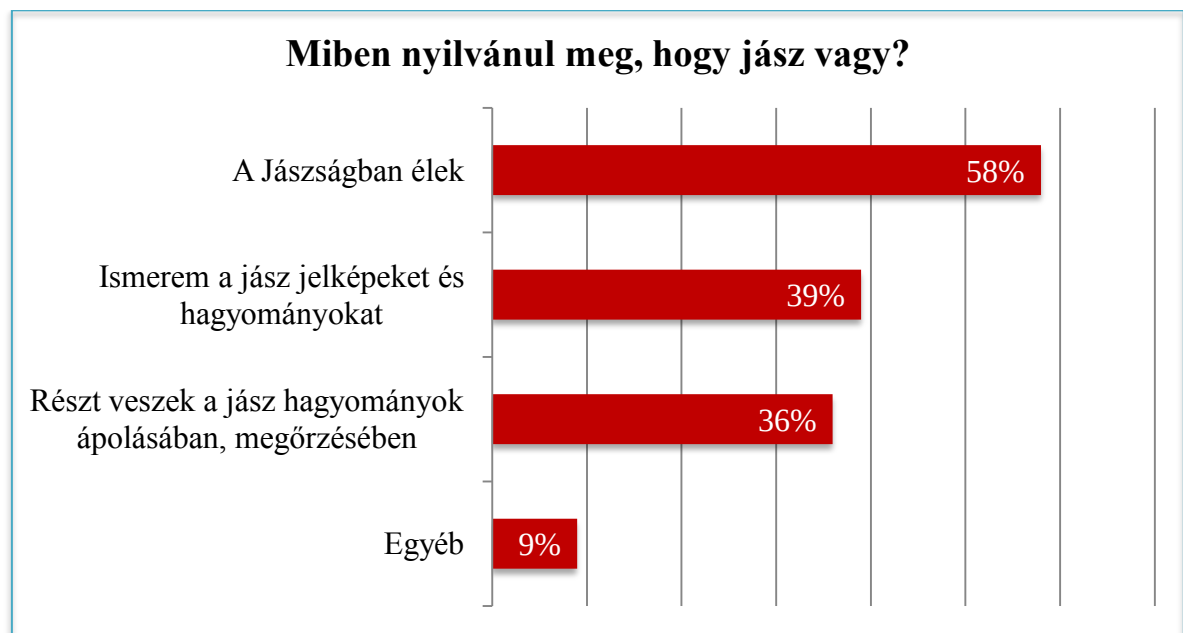
5. sz. ábra

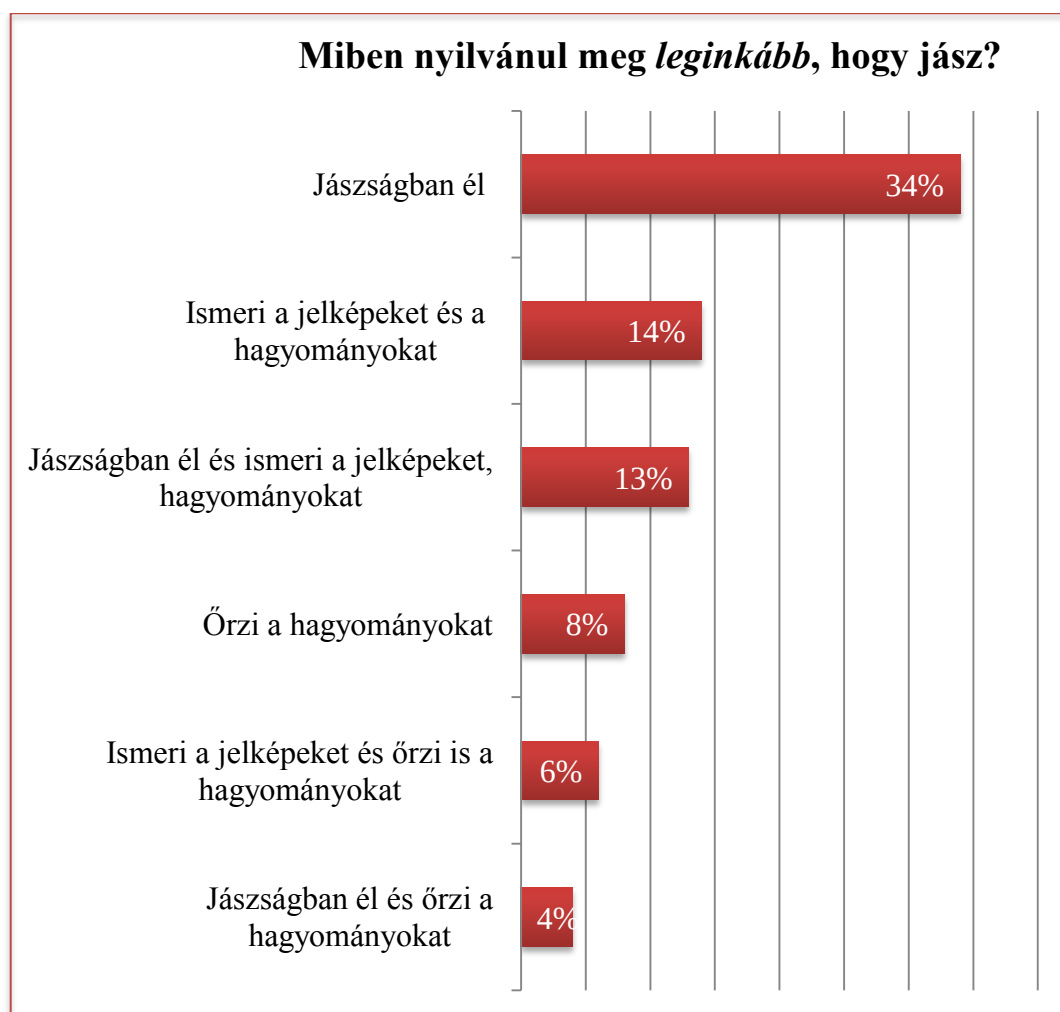
6. sz. ábra

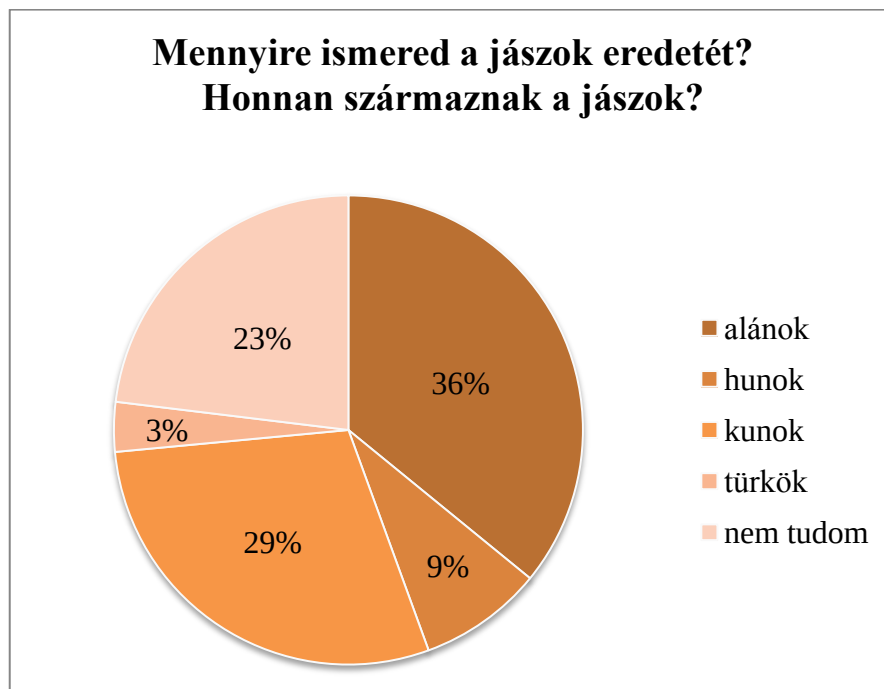
7. sz. ábra

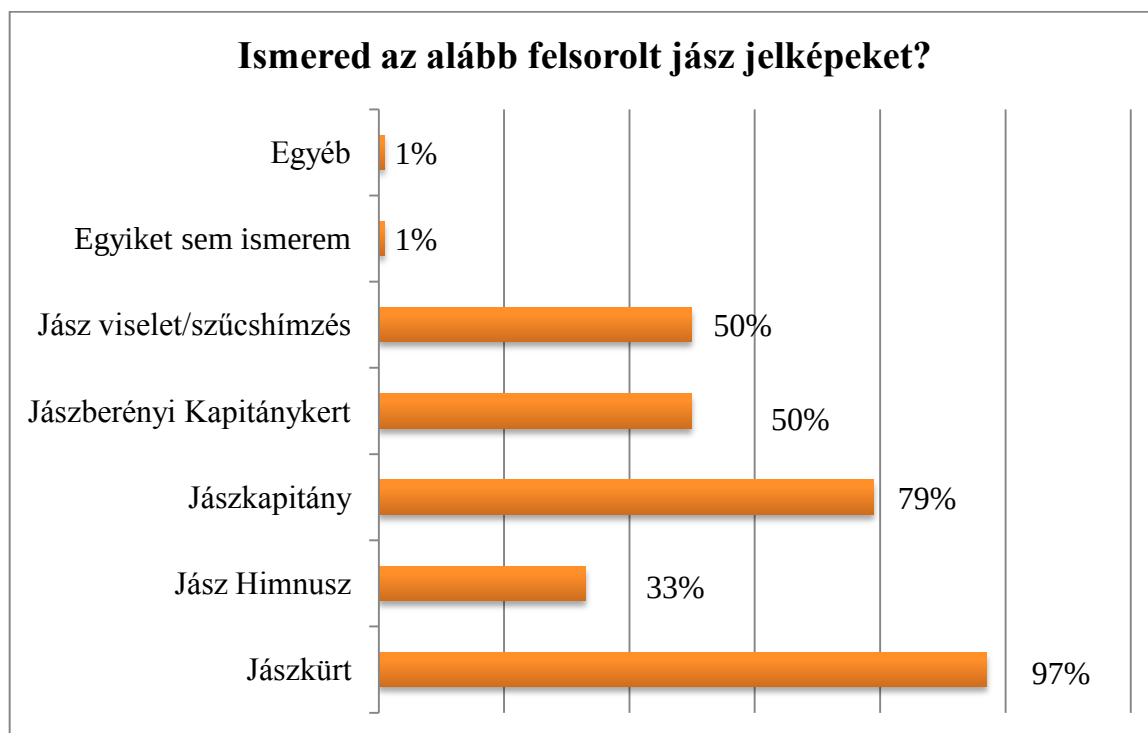
8. sz. ábra

9. sz. ábra

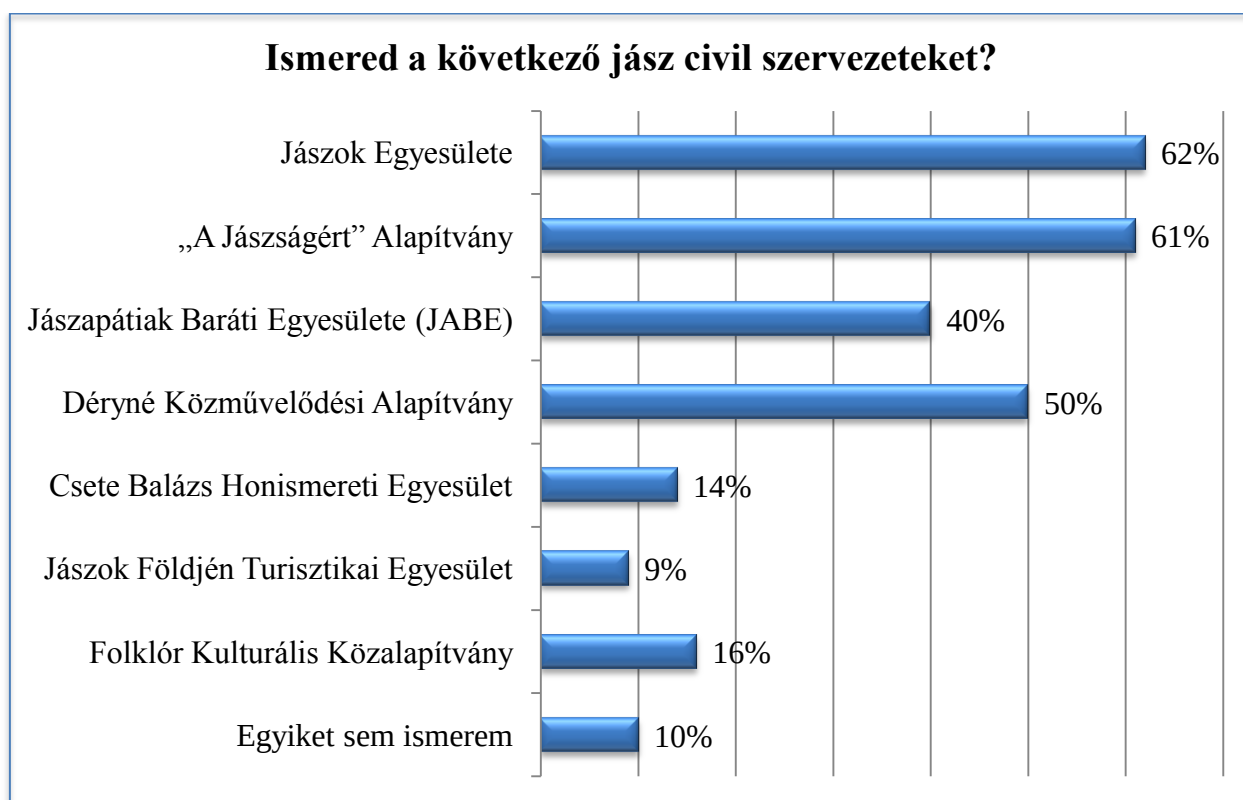
10. sz. ábra:

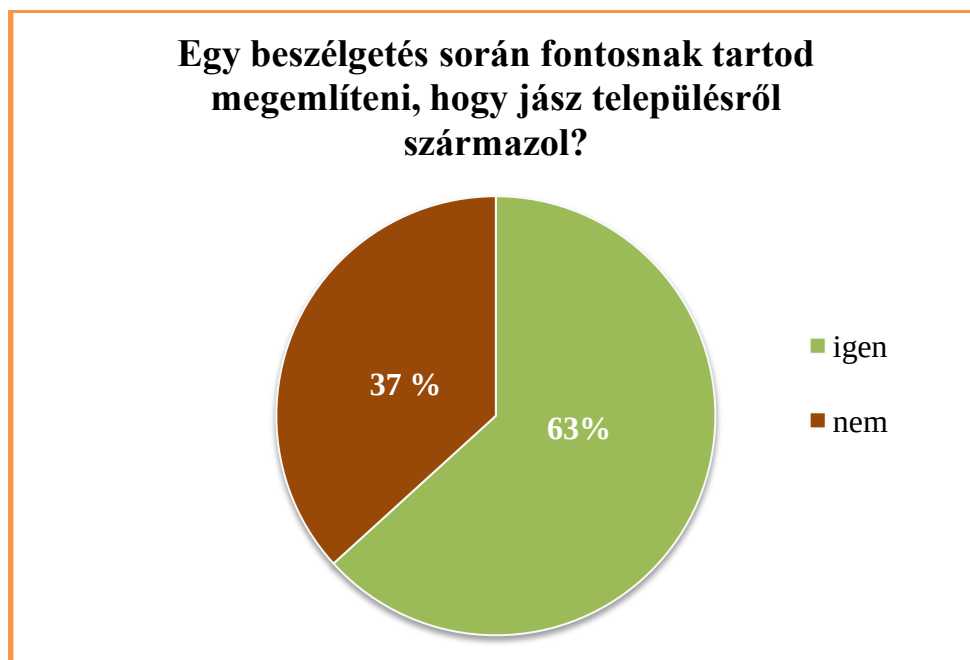
11. sz. ábra:

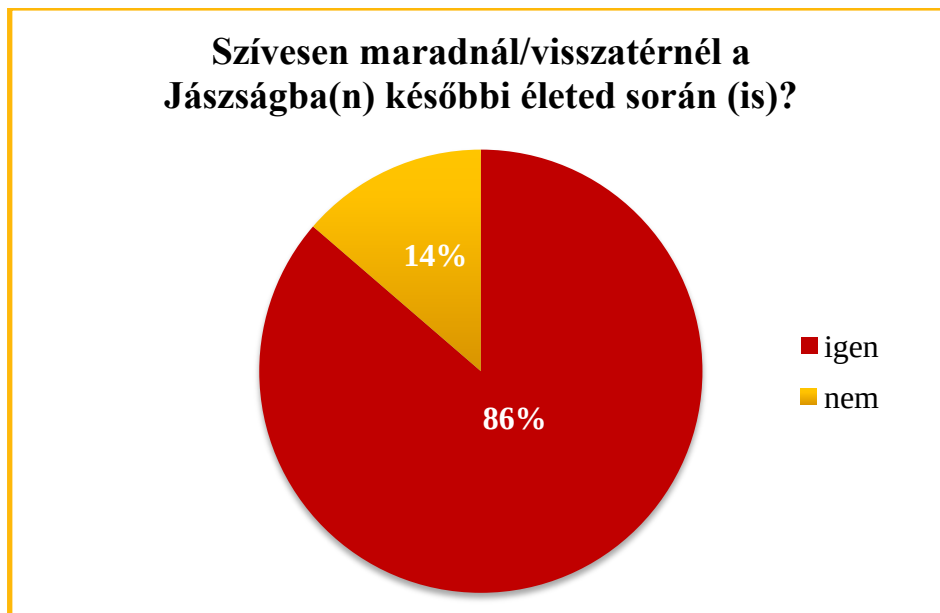
12. sz. ábra

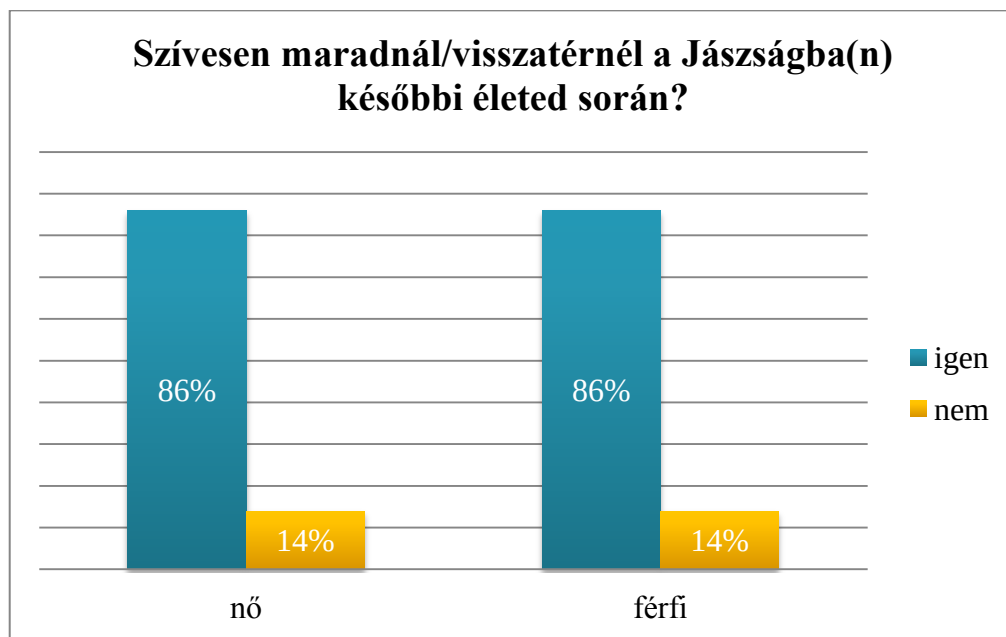
13. sz. ábra

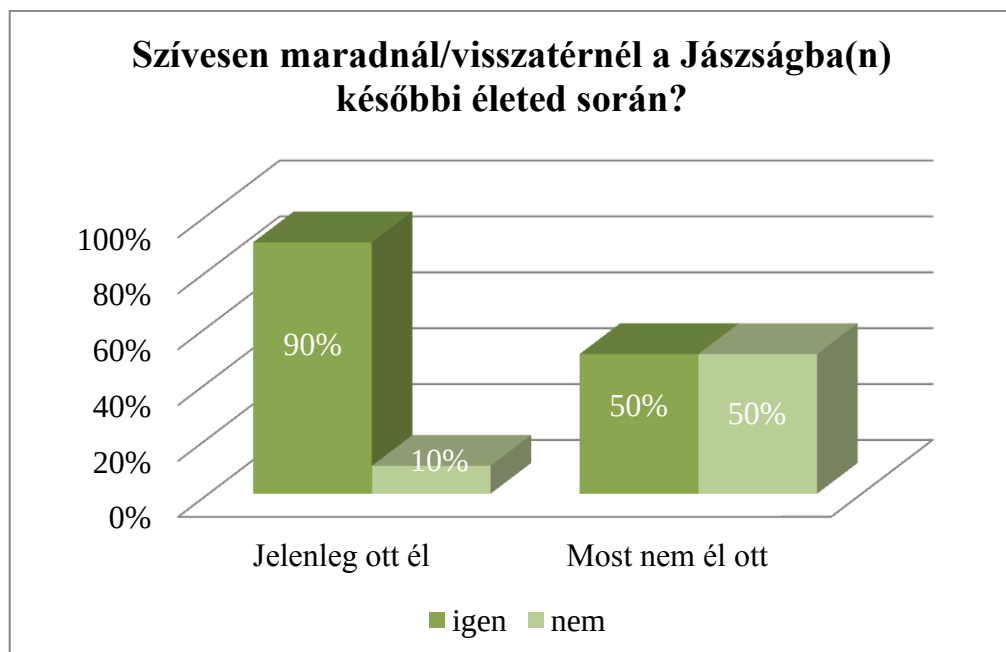
14. sz. ábra

15. sz. ábra

16. sz. ábra

VIII. 3. Képek jegyzéke

1. sz. kép: Jász-Nagykun-Szolnok Megye címere

Forrás: <http://www.nemzetijelkepek.hu/megye-cimerek-jasz.shtml> (2012.04.28.)

2. sz. kép: Jászkürt

Forrás: <http://www.djm.hu/jasz-muzeum/protokoll-a-lehel-kurtjehez.html> (2012.04.28.)

3. sz. kép: Jászok Emlékműve, Jászberény:

Forrás:

http://www.szoborlap.hu/11745_jasz_emlekmu_jaszbereny_gyorfi_sandor_2005.html
(2012.04.28.)

4. sz. kép: A tradicionális jász női viselet:

Forrás:

http://www.fonatokcsomok.eu/magyar/elozmenyek/tucerna_cd/hun_gallery_hun.html

(2012.04.28)

5. sz. kép: a Jásztej Zrt. emblémája kiváló példa: a névadásban, szimbólum használatában és a szín megválasztásában is követi a jász szimbólumrendszert.

Forrás: <http://jasztej.hu/> (2012.04.28.)